

**vakblad voor
informatieprofessionals**

01

Ervaringen
uit de advocatuur

**Kennis-
management**

02

Vervagende grenzen
tussen bibliotheek,
archief en museum

Rijksmuseum

03

Marktplaats
voor bladmuziek

**Startup
NeoScores**

04

Nieuw museum
mét bibliotheek

**Yves
Saint Laurent**

**Open
science**

Informatie-
professionals
pakken hun rol

Erfgoed - advies,
detachering & projecten

Reekx

Cultureel Erfgoed

Cultureel Erfgoed is van iedereen en
moet voor iedereen bereikbaar zijn.
Reekx registreert, ontsluit en
digitaliseert uiteenlopende collecties.

Meer weten?

070 - 300 06 84

info@reekx.nl

www.reekx.nl

2017 08

12

13

16

22

28

12 **Ria Warmerdam** Startup NeoScores

Via Gustav, een 'marktplaats voor bladmuziek', kun je bladmuziek kopen en downloaden naar smartphone, tablet of computer.

13 **Michiel Nijhoff** Musée Yves Saint Laurent Marrakech

Onlangs opende Musée Yves Saint Laurent Marrakech, gewijd aan de fameuze modeontwerper. De bijbehorende bibliotheek bevat vele kostbare uitgaven.

16 **Dafne Jansen en Leen Liefsoens** Pak je rol in open science

Cases van de Universiteit Utrecht, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en KNMI laten zien dat informatieprofessionals bij open science een rol van betekenis spelen.

22 **Ronald de Nijs** Marnix Weusten over kennismanagement

In de wereld van de advocatuur zette Marnix Weusten kennismanagement op de kaart. 'Kennismanagement ontwikkelt zich richting innovatie'.

28 **Ronald de Nijs** Saskia Scheltjens over vervagende grenzen

Saskia Scheltjens leidt de nieuwe afdeling Research Services bij het Rijksmuseum Amsterdam. 'De grenzen beginnen te vervagen tussen wat precies een bibliotheek, een archief en een museum is'.

En verder

06 **Nieuws**

08 **Standplaats Londen**

Magazine 'Dutch Crossing' 40 jaar jong

09 **Tof of sof** Sleepwet, FBI & Bits of Freedom

15 **Wisselcolumn** Vincent Robijn

20 **Q&A** Hilde van Wijngaarden

21 **Column** Geert-Jan van Bussel

33 **Juridische kwesties**

Ook kerkbibliotheek moet leenrecht betalen

34 **Werkrituelen** Elisabeth Wiessner

35 **Lifehacking** Van spraak naar tekst

38 **IPlingo** PeaceTech

39 **Column** Frank Huysmans

Elisabeth Wiessner,
coördinator van de Airport
Library, vertelt over haar
werkrituelen (pagina 34)

Waar let je op bij het inventariseren van schades
in archief- en bibliotheekmateriaal? (pagina 36)

Edwin Mijsbergen bespreekt het boek
Twintig jaar bibliotheekvernieuwing (pagina 26)

Zijn selfies en
snaps iets van nu?
Mattie Booms
proefschrift
bewijst het tegen-
deel (pagina 6)

Open Science Week

Het is Open Access Week als deze IP ter perse gaat. Zou het niet een goed idee zijn die naam te veranderen in Open Science Week? Mede onder impuls van de Europese Unie gaat het in Nederland dankzij het Nationaal Plan Open Science niet alleen om toegang tot publicaties voor iedereen. Zo'n beetje het hele wetenschappelijke onderzoeksproces wordt 'open'. Redacteuren Dafne Jansen en Leen Liefsoens beschrijven de belangrijke bijdrage die informatie-professionals aan deze ontwikkeling kunnen leveren. Drie cases in de Universiteit Utrecht, de Hogeschool Arnhem en Nijmegen en het KNMI laten zien waaruit die bijdrage zoal kan bestaan.

Niet alleen voor de open wetenschap zijn ip'ers van waarde, laten de twee grote interviews door Ronald de Nijs zien. Saskia Scheltjens geeft leiding aan een reorganisatie binnen het Rijksmuseum die de wetenschappelijke informatiefunctie van het museum moet versterken. Data uit diverse bronnen – de bibliotheek, de archieven, de

objectdocumentatie, de digitale beelden van de objecten en onderzoeksdata – zijn samengebracht. Daarmee kunnen de objecten in de collectie op een rijkere manier worden beschreven en geanalyseerd.

Jurist en informatiseringspionier Marnix Weusten kijkt terug op zijn carrière in het kennismanagement die zich grotendeels binnen de wetenschap en juridische ondernemingen afspeelde. Het gesprek geeft een bijzonder inkijkje in de kennismanagement-praktijk van advocatenkantoor Stibbe. Ook vertelt Weusten waar het naartoe gaat met kennismanagement: het schuift op in de richting van business development.

In deze IP lees je ook over de bibliotheek in het museum Yves Saint Laurent in Marrakech dat in oktober is geopend, schotelt Edwin Mijsbergen je zijn recensie van het boek van Wim Keizer over twintig jaar bibliotheekvernieuwing voor, en leer je een Vlaamse webshop voor bladmuziek kennen.

Frank Huysmans

Reageren?

Mail naar redactie@informatieprofessional.nl

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (21ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert Helmus, Frank Huysmans,
Dafne Jansen, Vincent Janssen, Alice de Jong,
Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens,
Edwin Mijsbergen, Paul Nieuwenhuysen,
Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem,
Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Geert-Jan van Bussel, Miluska Dorgelo, Rob Feenstra, Marja Kingma,
Michiel Nijhoff, Vincent Robijn, Raymond Snijders en Ria Warmerdam.

abbonementen

Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail rajin.roopram@kbenp.nl, tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot publicatie
in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

GO opleidingen

Cursusagenda november-december 2017

17/11	KWALITEITSZORG	GAAT ZEKER DOOR
21/11	SEMANTISCH ZOEKEN	
22/11	KLANTGERICHT COMMUNICEREN EN ADVISEREN	GAAT ZEKER DOOR
23/11	PRAKTISCH PROJECTMANAGEMENT	
24/11	AUTEURSRECHT	
27/11	STORYTELLING	
30/11	MARKETING VOOR INFORMATIEDIENSTEN	GAAT ZEKER DOOR
30/11	OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST	GAAT ZEKER DOOR
30/11	OPLEIDING RECORDSMANAGER	GAAT ZEKER DOOR
01/12	INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN	GAAT ZEKER DOOR
01/12	COMMUNICEREN IN EEN VERANDERENDE ORGANISATIE	
06/12	ZOEKEN EN VINDEN VAN BEELD EN GELUID	
07/12	PRIVACY EN DIGITAAL GEGEVENSBEHEER	
12/12	WETGEVING VOOR DE DIGITALE INFORMATIEHUISHOUDING	

Historisch Kodakmomentje

Is amateurfotografie alleen iets van de afgelopen decennia? *Think again!* Selfies, snaps en vakantiekiekjes bestaan namelijk al sinds 1888. Niet met frontcamera's en Snapchatfilters, maar enkel met een rolfilmboxcamera gingen amateurfotografen eind negentiende eeuw al op pad. Zo ook in Nederland. De introductie van onder andere de Kodak (en later de Kodak Brownie) zorgde ervoor dat bijna anderhalf eeuw geleden de amateurfotografie opkwam.

Gelukkig is de intrede van deze beeldcultuur nu nauwgezet vastgelegd door kunsthistorica en conservator fotografie van het Rijksmuseum Mattie Boom. Voor haar proefschrift *De opkomst van*

de amateurfotografie in Nederland 1880-1910 ontsloot zij talloze oude fotoseries en fotoalbums van het Rijksmuseum. Haar onderzoek, waarop zij afgelopen oktober promoveerde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, toont bijvoorbeeld aan dat de draagbare camera's vooral onder jongeren erg populair waren. Zelfs toen de technologie nog in haar kinderschoenen stond, werden de camera's al buiten de fotostudio's gebruikt. Het was toen al heel gewoon voor camerabezitters om het apparaat mee te nemen op reisjes en uitjes. Dan is het uiteraard heel verleidelijk om even een kiekje te maken voor dat mooie standbeeld. (Vincent Janssen) <

Foto: Collectie Rijksmuseum, Amsterdam

STANDPLAATS LONDEN

Door: Marja Kingma

Magazine 'Dutch Crossing' 40 jaar jong

Aan een aantal universiteiten binnen het Verenigd Koninkrijk kun je zogeheten Lage Landen-studies volgen. Dit zijn multidisciplinaire studieprogramma's over taal, literatuur, geschiedenis, kunst en economie van Nederland en Vlaanderen. University College London biedt als enige een Masters in *Dutch Studies*. In Hull, Newcastle en Sheffield kun je Lage Landen-studies als bijvak kiezen.

Helaas is het aantal universiteiten dat deze programma's aanbiedt, gestaag aan het afnemen. Met dank aan al het bezuinigings-tumult. Toch is er in dit veld één 'instituut' dat dapper standhoudt: *Dutch Crossing: The Journal for Low Countries Studies*.

Dutch Crossing vormt een link tussen Nederland, Vlaanderen, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten (waar het geassocieerd is aan de American Association for Netherlandic Studies). Het magazine doorkruist continenten, de humaniora en de sociale wetenschappen.

Het blad kent een tumultueuze geschiedenis. Het begon in 1977 als blad voor de faculteit Dutch Studies aan het Bedford College, onderdeel van de University of London (UoL). In 1983 ging Dutch Studies over naar University College London – en het blad verhuisde mee. In 1997 werd het magazine

ondergebracht bij de Association for Low Countries Studies (ALCS), de organisatie die de studie van de Lage Landen in het Verenigd Koninkrijk ondersteunt.

In 2017 bestaat het blad veertig jaar. Wie het eerste nummer, uit 1977, openslaat, krijgt een gevarieerde blik op de taal en cultuur van de Lage Landen voorgeschoteld: de onderwerpen lopen uiteen van Jan Wolkers, via oudheidkundigen tot gedichten uit de zestiende eeuw.

In vier decennia is het uitgegroeid tot een van de meest gerespecteerde tijdschriften op het gebied van Lage Landen-studies én als enige 'Lage Landen'-tijdschrift vertegenwoordigd in Thomson Reuters' *Journal Citation Reports* – met een impactfactor van 0.100. Niet slecht voor een blad uit de humaniora.

Inmiddels wordt het blad uitgegeven door Taylor & Francis (onder redactie van de ALCS) en gaat het mee met zijn tijd: het verschijnt zowel in print als in elektronische vorm; bovendien bevat het veel open access-artikelen. In dit jubileumjaar is een feestelijk nummer verschenen dat gratis is te downloaden (bit.ly/2zc6DGA). Go on – have a peek! <

Marja Kingma is curator Germanic Studies bij de British Library.

Sleepnetwet, FBI & Bits of Freedom

Jos Damen bekijkt nieuwe ontwikkelingen op informatiegebied met een kritische blik.

Door: Jos Damen

Ik ben dol op films en boeken die zich deels in bibliotheken afspelen. Dat werk varieert nogal in kwaliteit: van een prachtig boek als *The spy who came in from the cold* van John le Carré tot een ranzige pornofilm als *Debbie Does Dallas*. Je struikelt over de stereotypen, maar dat maakt het niet minder fascinerend. Zes jaar geleden maakte Clint Eastwood *J. Edgar*, een mooie, licht eenzijdige film over J. Edgar Hoover, de man die zijn halve leven directeur van de FBI was.

In het begin van de film lopen we in Washington een bibliotheek binnen. Een verlegen J. Edgar Hoover (jazeke: Leonardo DiCaprio) neemt een charmante secretaresse van het ministerie van Justitie mee naar zijn eerste werkomgeving: de Library of Congress. De bleue Hoover probeert daar Helen Gandy te interesseren voor de systematische catalogus ('mijn uitvinding'), en fantaseert over hoe je zoveel mogelijk mensen kunt classificeren 'met een eigen fiche en nummer en hun vingerafdrukken'. De charmante Helen is overduidelijk in andere zaken geïnteresseerd, maar blijft (misschien daarom wel) heel haar leven Hoovers secretaresse.

Big Brother

Big Brother is watching you – daar gaat het natuurlijk om. Het is fascinerend hoeveel je tegenwoordig met een uurtje zoeken op internet over iemand bij el-

Stills uit
de film
J. Edgar

— vervolg ToF of sof —

kaar verzamelt. Dat komt deels door onze eigen slordigheid en exhibitionisme, en deels doordat alles opgeslagen en verzameld wordt. Google en Facebook zijn er meesters in om die informatie vervolgens in te zetten voor gerichte reclame. Het merendeel van de zoekacties op internet loopt mondiaal via Google, en Facebook verbindt anno 2017 2 miljard mensen met elkaar. Via Google liepen in 2017 4,5 miljard zoekacties per dag. Dat was meer dan 50.000 per seconde. Hoeveel is een miljard keer een cent?

Bescherming

Op die informatievergaring komt in 2018 binnen de hele Europese Unie voor de burger enige bescherming via de *Algemene verordening gegevensbescherming* (AVG, zie tinyurl.com/y9etat9b en IP 6 / 2017). De verwachting is dat dit de burger enigszins tegen met name de gretige aanbieders van digitale diensten zal beschermen, die als tegenprestatie voor de gratis diensten hun gebruikers tot in het oneindige volgen. Alle lezers van IP leggen natuurlijk wel regelmatig hun cache en verwijderen de cookies die op hun pc of ander apparaat geplaatst worden – maar 98 procent van de gebruikers doet dat niet.

Goudmijn

Een massa aan informatie is een goudmijn, en niet alleen voor adverteerders. Ook voor politieke machthebbers en voor veiligheidsdiensten is informatie macht. De gebruikers van internet willen gratis diensten en betalen daarvoor met hun privacy. Jaren geleden kreeg ik op de pc op mijn werk reclame voorgeschoteld voor een vakantie in Italië. Daar had ik op mijn werk nooit naar gezocht, maar twee avonden daarvoor wel op de pc bij mij thuis. Google had

allang de koppeling van die twee IP-adressen gemaakt – lang voordat ik daar zelf over nagedacht had.

Nieuwe wet

Veiligheidsdiensten verzamelen digitale informatie, en halen uit die massa informatie weer andere gerichte informatie. De Nederlandse wet beschermt ons niet tegen Google en Facebook, en slechts een klein beetje tegen de Nederlandse veiligheidsdienst. Per 1 september is de *Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017* (Wiv) ingegaan – goedgekeurd door de Tweede en Eerste Kamer. Dat is mooi, want dat geeft de burger in elk geval een beetje bescherming.

Extra vangst

Wie de 66 pagina's van de wet echter doorneemt (zie tinyurl.com/yccv2h9s), ziet helaas ook dat de inlichtingendiensten tijdens hun zoektocht wat extra vangst mogen meenemen. Veiligheidsdiensten mogen nu al gericht communicatie aftappen die via kabels loopt, en ongericht informatie die 'door de lucht' gaat. Met deze wet mag er meer, want die strekt zich uit tot alle communicatiemiddelen. Denk bijvoorbeeld aan informatie in slimme horloges. En net als bij de visserij komt er met een groot fijnmazig net ook via de kabel meer bijvangst mee. Dit is waarom de wet door hoeders van onze privacy als Bits of Freedom en Arjen Lubach de 'sleepnetwet' gedoopt werd, en het mogelijk laatste referendum van Nederland de bevoegdheden van de Nederlandse inlichtingendiensten als onderwerp gaat krijgen. <

Jos Damen is hoofd Bibliotheek & Informatie van het Afrika-Studiecentrum, Universiteit Leiden

Van DWDD naar FAIR

Op 12 maart 2015 vertelde Matthijs van Nieuwkerk in *De Wereld Draait Door* dat we zelf konden gaan bepalen waarmee de wetenschap zich bezig moest gaan houden. Twaalfduizend reacties kwamen er op zijn oproep om vragen in te sturen voor de Nationale Wetenschapsagenda (NWA). Of die vragen allemaal even serieus genomen zijn, valt te betwisten. Maar het beeld van samenwerking en openheid dat NWA-directeuren Alexander Rinnooy Kan en Beatrice de Graaf opriepen, was ook zichtbaar in het vervolg van het proces. De oproep resulteerde uiteindelijk in vijftientig onderzoeksprogramma's, of 'routes' in het jargon van de NWA.

Door: Rob Feenstra

Een van die onderzoeksprogramma's heet *Verantwoord Waardecreatie met Big Data* (VWData). Die (meer)waarde moet de komende tien jaar tot stand komen door het verbeteren van de infrastructuur en door de ontwikkeling van nieuwe instrumenten en technieken. In de eerste periode is er met name aandacht voor multidisciplinair onderzoek en voor het opzetten van proeftuinen en projecten waarin overheid en privésector samenwerken. Het *Portfolio for Research and Innovation*, dat de routes beschrijft, noemt Nederland bij uitstek geschikt om het voortouw te nemen in het onderzoek naar big data. Samenwerking tussen verschillende eigenaren en af-

nemers van data is in landen met datamonopolies veel minder goed mogelijk en juist aan die samenwerking wordt veel waarde gehecht. Het gaat daarbij niet alleen om universiteiten en andere kennisinstellingen, maar ook om bedrijven en maatschappelijke instellingen. Het portfolio verwijst zelfs naar het Nederlandse poldermodel, dat door zou werken in het ontsluiten van gegevensbestanden. Nederland als gidsland, we hebben het vaker gezien.

Verantwoord gebruik

VWData past ook in een internationale tendens, namelijk om beter en meer verantwoord gebruik te maken van (big) data. Een voorbeeld hiervan zijn de

Big Data

FAIR Principles, een set van richtlijnen om (onderzoeks) data beter vindbaar, toegankelijk, uitwisselbaar en herbruikbaar te maken (zie kader). De FAIR Principles zijn in korte tijd breed geaccepteerd en veel subsidieverstrekkers willen dat onderzoekers de FAIR-richtlijnen hanteren. In Nederland is dat, naast bijvoorbeeld de KNAW, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), die het grootste deel van VWDData, 2,5 miljoen euro, financiert. Bij een aantal van de nu al gedefinieerde VWDData-projecten is een ruime plaats ingeruimd voor FAIR, soms gekoppeld aan zaken als privacy, digitale weerbaarheid van burgers, transparantie en waarde-vrijheid van algoritmen.

Zo buigt het project *Fair News: Nieuwsvoorziening in een Big Data tijdperk* zich over de vraag hoe ver algoritmen kunnen en mogen gaan bij het filteren van data en waar de verantwoordelijkheid ligt als er op basis van algoritmen onjuiste beslissingen worden genomen. Bij dit project, een samenwerkingsverband tussen de Universiteit van Amsterdam en de TU Delft, is ook *de Volkskrant* betrokken.

Een ander project waarbij het FAIR gebruik van data een grote rol speelt, is *Distributed FAIR information systems to enable federated learning and reasoning*.

Deelnemers aan dit project buigen zich bijvoorbeeld over de vraag hoe je een FAIR datadienst opzet, waarbij concurrerende organisaties data kunnen delen en gebruiken voor

een gezamenlijk vastgesteld doel zonder dat het voor andere doeleinden wordt gebruikt. Naast een viertal universiteiten nemen ook bedrijven als KLM en KPMG deel.

Eigen invulling

De vijftien FAIR Principles zijn geformuleerd in algemene termen. Zo kom je tot een brede acceptatie, maar bied je aan de andere kant veel ruimte voor eigen interpretatie. Dat kan weer tot gevolg hebben dat landen, wetenschapsgebieden, instellingen en individuen hun eigen invulling geven aan FAIR, waardoor oorspronkelijke uitgangspunten als herbruikbaarheid van data juist uit het zicht verdwijnen. De eerste projecten van VWDData bevinden zich nog in de opstartfase. Het komende decennium gaan we zien hoe de deelnemers omgaan met die schijnbare tegenstelling.

Er is een lange weg afgelegd van de twaalfduizend vragen van 'gewone' mensen naar dit onderzoeksprogramma en het is twijfelachtig of veel van die vragen hierin beantwoord worden, maar met de gekozen insteek kunnen er in ieder geval wél antwoorden gezocht worden op vragen die maatschappelijk en economisch van belang zijn.

Rob Feenstra is projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden en heeft als aandachtsgebied bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek.

FAIR Principles

Een internationale groep van belanghebbenden stelde in 2016 de FAIR Principles op vanuit de groeiende behoefte om de infrastructuur voor de publicatie en het (her)gebruik van data te verbeteren. Het doel is om data Findable, Accessible, Interoperable en Reusable te maken. Daarbij gaat het zowel om de mogelijkheid van computers om de data te gebruiken als om het (her)gebruik door personen.

Findable (vindbaar): eenvoudig vindbaar voor zowel personen als computers, mede dankzij een verplichte beschrijving van de metadata.

- F1.** (Meta)data beschikken over een wereldwijd unieke en eeuwig persistente identifier
- F2.** Data worden beschreven door uitgebreide metadata
- F3.** Metadata bevatten de identifier van de data die worden beschreven
- F4.** Metadata worden geregistreerd of geïndexeerd in een doorzoekbare bron

Accessible (toegankelijk): de mogelijkheden en beperkingen voor toegang tot de (meta)data worden expliciet gemaakt.

- A1.** (Meta)data zijn opvraagbaar via de identifier door het gebruik van een gestandaardiseerd communicatieprotocol
 - A1.1.** Het protocol is open, gratis en onbeperkt implementeerbaar
 - A1.2.** Het protocol maakt, indien nodig, authenticatie en autorisatie mogelijk
- A2.** Zelfs als de data niet langer beschikbaar zijn, moeten de metadata toegankelijk blijven

Interoperable (uitwisselbaar): data kunnen gekoppeld worden aan andere data door zowel mens als computer.

- I1.** (Meta)data gebruiken een formele, toegankelijke en breed toepasbare taal voor kennisweergave
- I2.** (Meta)data gebruiken vocabularies die voldoen aan de FAIR Principles
- I3.** De (meta)data bevatten gespecificeerde referenties naar andere (meta)data

Reusable (herbruikbaar): de beschrijving van de (meta)data is zodanig dat er ook in de toekomst gebruik van kan worden gemaakt, zowel door mens als computer.

- R1.** De (meta)data worden uitgebreid beschreven met een veelheid aan nauwkeurige en relevante, kenmerkende eigenschappen
 - R1.1** (Meta)data worden toegankelijke gemaakt door een duidelijke en toegankelijke (data)gebruikslicentie
 - R1.2** Het is duidelijk wat de herkomst van de (meta)data is
 - R1.3** (Meta)data sluiten aan op specifieke standaarden voor bepaalde onderzoeksgebieden

Startup NeoScores: marktplaats voor bladmuziek

De Vlaamse startup NeoScores heeft onlangs zijn webshop voor gedigitaliseerde bladmuziek gelanceerd: Gustaf. Via deze 'marktplaats voor bladmuziek' kun je bladmuziek kopen en downloaden naar smartphone, tablet of computer. Daarnaast kun je met de NeoScores-app aantekeningen op de gedownloade pdf maken, de muziek delen en je eigen partituren uploaden.

Door: Ria Warmerdam

NeoScores werd in 2008 bedacht door een trombonist, een fagottist en een pianist in café De Raaf in Antwerpen. Bob Hamblok, Jonas Coomans en Bart Van der Roost signaleerden de achterstand die het medium bladmuziek had in de digitale revolutie. Waar de cd's werden ingehaald door mp3's en iTunes, de gedrukte boeken concurrentie kregen van ereaders en de dvd steeds vaker werd vervangen door streaming video, bleef de wereld van de bladmuziek van papier. Dat wil zeggen, het grootste deel van de wereld. Voor bijvoorbeeld de gitaar of populaire pianohits viel er al veel te halen op internet, maar in de werelden van de klassieke muziek, orkesten, conservatoriumstudenten en muziekonderwijs was het aanbod niet representatief, fragmentarisch en onoverzichtelijk. De drie mannen besloten een applicatie te maken waarmee je gedigitaliseerde partituren kon bewerken en delen. Van meet af aan was duidelijk dat de toepassing op alle besturingssystemen zou moeten werken. NeoScores richt zich op alle soorten bladmuziek. Van een complete symfonie met alle orkestpartijen tot een

pophitje. Voor beginners tot gevorderden en voor zoldergitarist tot professional.

Veelbelovende startup

Er werd een werkende applicatie ontwikkeld waarmee gedigitaliseerde bladmuziek op alle apparaten bewerkt en gedeeld kon worden, maar de komst van de iPad in 2010 bleek een gamechanger te zijn. De op Adobe-Flash gebouwde app kon de prullenbak in (want die draaide niet op de iPad) en men kon opnieuw beginnen. Via crowdfunding en fundraising kreeg het bedrijfje bestaande uit IT-ontwikkelaars en

musici het geld bij elkaar om de ontwikkeling te continueren. In 2014 werd NeoScores uitgeroepen tot de 'een na meest belovende startup in de wereld' op de Startup Nations Summit in Seoul.

Webshop

Ook wist NeoScores enkele grote muziekuitgevers aan zich te binden met wie er een web-

keld, beperkte die zich die tot of iOS of android.

Sterke punten

De grote kracht van NeoScores is dat de gebruikers een los werk of liedje legaal kunnen kopen, downloaden en bewerken. Zo kan de muziek getransponeerd worden (in een andere toonsoort gezet worden) of van aantekeningen worden voorzien. Musici kunnen op hun beurt hun eigen partituren uploaden en zo bijvoorbeeld een bewerking van een hit van Beyoncé voor orgel delen met een andere organist. Een bewerking waar een reguliere uitgever geen brood in zal zien. Door te faciliteren voor alle platforms, kunnen Apple- en Windows-gebruikers zonder problemen samen muziek maken.

Uitdagingen

Nadeel is dat een aantal belangrijke muziekuitgeverijen zoals Hal Leonard, Peters en Bärenreiter nog niet overtuigd zijn. NeoScores is ook zeker niet het enige bedrijfje dat actief is op dit vlak, maar voorsnog wel het meest complete. Met het openen van de zeer gebruikersvriendelijke webshop Gustaf hoopt men het aantal gebruikers dat lang schommelde rond de 5000 een grote boost te geven en uit te groeien tot de marktplaats van bladmuziek en muzikanten. <

Ria Warmerdam werkt op de catalogusafdeling van de Centrale Bibliotheek Utrecht en is bestuurslid van de NVMB (Nederlandse Vereniging van Muziekbibliotheken, Muziekarchieven en Muziekdocumentatiecentra).

Musée Yves Saint Laurent Marrakech opent eigen bibliotheek

Door: Michiel Nijhoff

De maand oktober had een hoogtepunt moeten worden voor Pierre Bergé, de voormalige levens- en zakenpartner van modeontwerper Yves Saint Laurent (1936-2008). Die maand zou in Parijs Musée Yves Saint Laurent in het voormalige hoofdkantoor van het modehuis opengaan. Niet lang daarna zou de opening volgen van Musée Yves Saint Laurent Marrakech; het museum dat zich bevindt in een gloednieuw gebouw naast het oude woonhuis van Saint Laurent en Bergé en de beroemde Jardin Majorelle. Het mocht niet zo zijn, want Bergé, de drijvende kracht achter beide musea, overleed kort daarvoor op 86-jarige leeftijd.

In elk geval is het erfgoed van de modeontwerper nu veiliggesteld. In Musée Yves Saint Laurent zijn duizenden kledingstukken, accessoires en schetsen van de couturier te zien. Ook zijn atelier is opengesteld, een ruimte vol snuisterijen, en met achter zijn bureau een enorme boekenwand. Saint Laurent liet zich inspireren door kunstenaars; beroemd is zijn Mondriaan-jurk, maar hij ontwierp ook haute couture geënt op werk van pop art- en andere kunstenaars. In 1966 verraste hij menigeen met 'Le Smoking', een op een smoking geïnspireerd pak voor vrouwen.

Ook in Musée Yves Saint Laurent Marrakech wordt veel mode tentoongesteld, waaronder duizenden stukken uit de Parijse collecties. Naast mode en stoffen worden ook ontwerpen, tekeningen en posters geëxposeerd. Dit alles wordt gecombineerd met een paar duizend objecten uit het Berber

Museum, dat zich ook in de Jardin Majorelle bevindt.

In Musée Yves Saint Laurent Marrakech ligt een sterke nadruk op conservering en onderzoek. Bezoekers vinden hier tevens een onderzoeksbibliotheek met meer dan zesduizend deels zeer kostbare werken over kunst, mode, literatuur, tuinarchitectuur en plantkunde van Marokko. Voor deze bibliotheek werd bovendien een belangrijke collectie historische, antropologische, sociologische en linguïstische studies over de Berbercultuur verworven. Eigenlijk zou je het museum een tegenhanger kunnen noemen van het Institut du Monde Arabe in Parijs.

Michiel Nijhoff is teamleider informatiecentrum van het Stedelijk Museum Amsterdam.

❶ De bibliotheek van Musée Yves Saint Laurent Marrakech

❷ Musée Yves Saint Laurent Marrakech

❸ Yves Saint Laurent, Place Djemaa El Fna

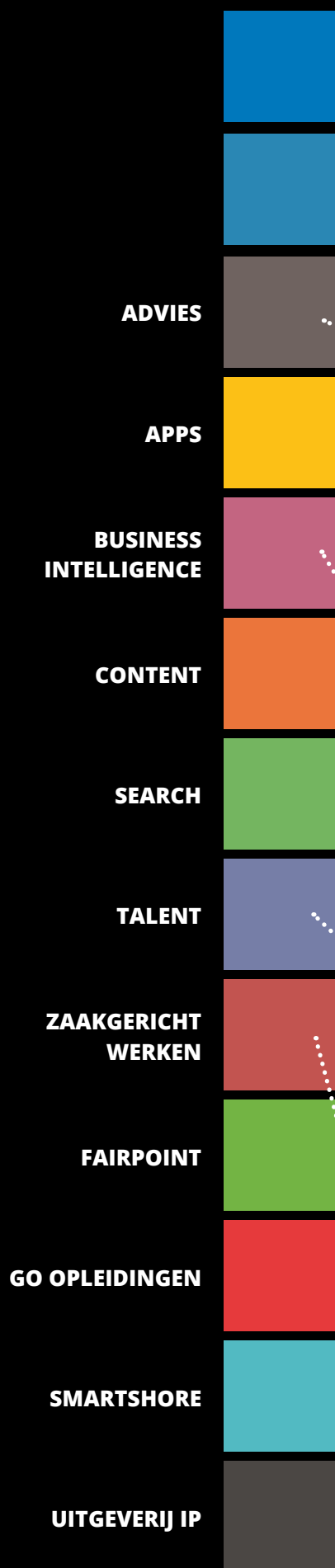
© Fondation Jardin Majorelle / Foto: Nicolas Mathéus

© Fondation Jardin Majorelle / Foto: Nicolas Mathéus

© Reginald Gray

KBenP

meer waarde uit informatie

De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakken, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.

Vincent Robijn

wissel COLUMN

Ecologische voetafdruk van de archivaris

Foto: Debby Stovee

Archivarissen maken zich sterk voor het inrichten van wat zij 'duurzaam digitaal informatiebeheer' noemen. Een loffelijk streven: de digitale overheid moet zich blijvend kunnen verantwoorden over haar handelen en gedigitaliseerd erfgoed heeft bij voorkeur eeuwigheidswaarde. Tegelijkertijd lijkt bijna niemand zich af te vragen hoe *duurzaam* dit streven daadwerkelijk is. Daarbij gaat het niet om de duurzaamheid van de informatie zelf, maar om de gevolgen voor onze planeet.

De digitale samenleving levert hoeveelheden informatie op die we nu al niet meer overzien en de groei lijkt niet te stoppen. Als we die informatie duurzaam willen beheren, moeten we fors investeren in infrastructuur: we hebben datacentra nodig waar informatie wordt opgeslagen, geconserveerd en gemigreerd, en systemen die snelle en betrouwbare informatie-uitwisseling mogelijk maken. Dat is niet alleen kostbaar, maar legt ook een beslag op de schaarse grondstoffen en energiebronnen. Wat alleen al te denken van het stroomverbruik van al die servers die 24/7 draaien en gekoeld worden? De vraag is gerechtvaardigd of we toekomstige generaties een dienst bewijzen met duurzaam digitaal informatiebeheer: informatie gered, aarde verloren?

Voor archivaren lijkt deze thematiek niet te spelen. Sterker nog, hun inspanningen hebben het probleem tot nu toe vooral vergroot. In het kader van het inmiddels afgesloten

'Bewijzen we toekomstige generaties een dienst met duurzaam digitaal informatiebeheer: informatie gered, aarde verloren?'

Vincent Robijn is
gemeentearchivaris bij Archief
Eemland in Amersfoort.

innovatieprogramma Archief2020 zijn diverse pilots met e-depots uitgevoerd. Het merendeel was gericht op het 'in-geesten' van gedigitaliseerd historisch archiefmateriaal, waarbij de papieren originelen bewaard zijn. Dat geldt ook voor het lopende project van het Stadsarchief Amsterdam waarbij alle archieven van Amsterdamse notaris-

sen uit 1578-1915 worden gescand en online aangeboden. Voor onderzoekers een feest: zij kunnen integraal zoeken door een bestand van ongekende omvang en inhoudelijke rijkdom – maar voor de aarde een ramp. Al die scans worden opgeslagen in een e-depot, en tegelijk blijft 3,5 kilometer aan originele protocollen 'duurzaam' bewaard in depots met een energieslurpend klimaat van 18 graden en 50 procent luchtvochtigheid. Dat is een business case waarbij een beperkte groep historische onderzoekers het overduidelijk wint van de rest van de wereldbevolking.

Duurzaam digitaal informatiebeheer moet niet alleen gaan over toegankelijkheid van informatie voor toekomstige generaties, maar ook over het op een verantwoorde manier omgaan met grondstoffen en energie. Dat betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden: welke digitale informatie willen we voor toekomstige generaties bewaren en welke papieren archieven bieden wij digitaal aan? Misschien is in veel gevallen het meest duurzame informatiebeheer wel de vernietiging van informatie. Archivaren die klakkeloos hun papieren archieven door de scanner halen om vervolgens de dozen weer in het depot te plaatsen, zouden ter compensatie van hun enorme ecologische voetafdruk verplicht moeten worden voor elke scan een boom te planten.

<

Informatie- professionals pakken hun rol in open science

Nederland zet koers richting een open vorm van wetenschapsbeoefening, getuige onder andere de lancering van het Nationaal Plan Open Science (NPOS) afgelopen februari en het nieuwe regeerakkoord dat stelt dat open access en open science de norm worden in wetenschappelijk onderzoek. Open science heeft als doel om wetenschappelijke kennis op transparante wijze en voor een breed publiek te publiceren. Dat vergt een herijking van onderzoek doen, samenwerking tussen onderzoekers en de wijze waarop kennis wordt gedeeld en de wetenschap wordt georganiseerd. Informatieprofessionals kunnen hierbij een rol van betekenis spelen, zoals blijkt uit cases van de Universiteit Utrecht, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en KNMI. Maar eerst een korte toelichting op open science en het NPOS.

Dafne Jansen en Leen Liefsoens *****

‘Open science is geen nieuw begrip, maar wordt als paraplu-term steeds vaker gebruikt. Het omvat begrippen als open data en open access’

‘Dankzij informatie- en communicatietechnologie en globalisering ontstaan nieuwe kansen voor het uitwisselen van resultaten van wetenschappelijk onderzoek – publicaties, onderzoeksgegevens – en zelfs van methoden en praktijken van wetenschapsbeoefening.’ (Citaat uit NPOS)

Wetenschappelijk onderzoek wordt voor een groot deel gefinancierd met publiek geld – en zou dus ook voor het publiek toegankelijk moeten zijn. Hoe? Door het onderzoeksproces inzichtelijk te maken en

de onderzoeksresultaten in de vorm van zowel data als publicaties vrij beschikbaar te stellen. Ook de kwaliteit van het onderzoek heeft baat bij meer openheid. Het is gemakkelijker om voort te bouwen op het werk van collega-wetenschappers, als je zoveel mogelijk weet over hun methoden en praktijken, en deze eventueel kunt reproduceren. Vrije beschikbaarheid van onderzoeksresultaten zorgt er tevens voor dat zowel mensen in het beroepsveld als ‘burgers’ gebruik kunnen maken van de nieuwste inzichten, én dat wetenschappers

Wetenschappers adviseren over metadata

Otto Lange maakt deel uit van het Research Data Management-supportteam, een groep informatieprofessionals die onderzoekers van de Universiteit Utrecht assisteren en adviseren bij de beschrijving van dataverzamelingen. 'Om het hergebruik van datasets te stimuleren, moeten ze zinvol beschreven worden. Als wetenschappelijk metadataspecialist help ik onderzoekers hierbij. Ik adviseer hen over beschikbare (metadata-) standaarden en over de wijze waarop deze kunnen worden gebruikt,' aldus Lange.

Hij wordt in het RDM-supportteam vergezeld door twee bibliotheekmedewerkers, drie ICT-medewerkers en een security officer. Samen kunnen zij een breed scala aan diensten bieden; van advies bij het schrijven van een datamanagementplan tot ondersteuning bij de opslag van grote datasets en high performance computing (computers met extra grote rekenkracht). Als metadataspecialist doet Lange meer dan

Otto Lange

alleen het adviseren over standaarden: hij helpt onderzoekers ook om over de grenzen van hun eigen onderzoek en hun eigen vakgebied heen te kijken. Dit doet hij onder meer door het

belang uit te leggen van het gebruik van gestandaardiseerde terminologie (vocabulaires). 'Een voorbeeld is aardwetenschappelijk onderzoek: om adequaat te kunnen handelen in het geval van grote natuurrampen als aardbevingen of tsunami's moeten wetenschappers kennis hebben van de oorzaken van complexe processen die zich afspelen in de aardkorst. Hiervoor is het noodzakelijk om data uit veel verschillende onderzoeksvelden te combineren. Om die gegevens te kunnen koppelen moet de interpretatie van gehanteerde begrippen eenduidig zijn, dat wil zeggen: onderzoekers uit de verschillende disciplines dienen overeenkomstige terminologie te gebruiken voor overeenkomstige eigenschappen. Een belangrijke bijkomstigheid van uniformiteit en standaardisatie van terminologie is dat waardevolle onderzoeksdata beter (online) vindbaar wordt, wat vanzelfsprekend een belangrijke aanjager zal zijn voor het hergebruik van wetenschappelijke data.'

die over weinig financiële middelen beschikken ook toegang hebben tot diezelfde kennisrijkdom.

De voordelen zijn duidelijk, en globalisering en ICT kunnen het faciliteren... maar is open science ook de trend?

Voorlopers

Aan de ene kant zijn er voorbeelden van vakgebieden die al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw bezig zijn met open wetenschapsbeoefening. Denk aan een initiatief als de GenBank (gestart in 1982), een vrij toegankelijke database met genetische sequenties. Of neem ArXiv (gestart in 1991), een vrij toegankelijke 'preprint server' die gebruikt wordt om – in eerste instantie – de publicatie van onderzoeksresultaten in de natuurkunde te versnellen. Aan de andere kant zijn er voorbeelden van moeizame onderhandelingen over de beschikbaarheid van wetenschappelijke artikelen tussen de Nederlandse universiteiten (verenigd in de Vereniging van Universiteiten, VSNU) en wetenschappelijke uit-

geverijen als Elsevier en Oxford University Press. Uit deze onderhandelingen blijkt dat 'open' nog geen overtuigend verdienmodel is in de ogen van sommige spelers, of beter gezegd: dit model levert de uitgeverijen minder op.

Nationale regie

Meer regie op nationaal niveau kan het verschil maken. Al in 2013 breekt staatssecretaris Sander Dekker (OCW) via een kamerbrief een lans voor open access. Die lans is een nuttig wapen gebleken in de moeizame onderhandelingen tussen universiteiten en uitgevers, getuige de groeiende lijst met 'deals'. Afgelopen februari vloeide het Nationaal Plan Open Science uit de pen van onder andere onderzoeksinstituten zoals NWO, KNAW en De Jonge Akademie, de universiteiten verenigd in de VSNU, de hogescholen verenigd in de VH en de universiteitsbibliotheken en Koninklijke Bibliotheek verenigd in het UKB. En als kers op de taart is er nu het nieuwe regeerakkoord waarin open access en open

science benoemd worden als de norm in wetenschappelijk onderzoek.

Nationaal Plan Open Science

Open science is geen nieuw begrip, maar wordt als 'parapluterm' de afgelopen tien jaar wel steeds vaker gebruikt. Het omvat begrippen als open data (het eerder genoemde GenBank) en open access (ArXiv). Ook de doelen in het Nationaal Plan Open Science komen niet uit de lucht vallen. Het plan wil bestaande ambities, deels geformuleerd in Europees verband, bundelen. Denk daarbij aan ambities als '100% open access publiceren in 2020' (streven van de EU-Raad van ministers eind mei 2016) en 'onderzoeksdata optimaal geschikt maken voor hergebruik'.

Ook willen de initiatiefnemers iets toevoegen aan die ambities, namelijk door een onderzoek te starten naar de wijze waarop open science onderdeel gaat uitmaken van 'het evaluatie- en waarderingsproces voor onderzoekers, onderzoeksgroepen en onderzoeksvoorstellen'. Ten slotte wil men

De routekaart

Dat er kracht schuilt in een multidisciplinair team, weet ook de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Afgelopen voorjaar kreeg zij voor haar aanpak 'On the roadmap Open Science' een zogeheten HBOAward. Dit is een initiatief van SURF, de ICT-samenwerkingsorganisatie van het onderwijs en onderzoek in Nederland, om spraakmakende initiatieven op het gebied van open toegankelijk maken van praktijkgericht onderzoek in het zonnetje te zetten. In de routekaart 'On the roadmap Open Science' (zie blog.han.nl/openscience/lees-mij-eerst) benoemt HAN de wegen die bewandeld worden om te komen tot een optimale kenniscirculatie en doorwerking van praktijkgericht onderzoek. Aan de basis van deze routekaart staan twee beleidsmedewerkers van de HAN, Nanske Wilholt en Maarten van Rooij, en extern adviseur Marina Noordegraaf van Verbeeldingskr8. Met deze routekaart heeft de HAN een instrument in handen om het eigen kennisdisseminatie- en publicatiebeleid uit te voeren. Hierbij wordt een driesporenbeleid gevolgd: route 1 richt zich op de kennisinfrastructuur, route 2 gaat in op de processen die nodig zijn voor het ondersteunen van open kennisdisseminatie en route 3 geeft richting aan cultuurverandering. De routekaart heeft een tweeledige functie. Zo dient zij als wandelkaart voor de werkgroep OSO (Open Science Ondersteuners), een brede

Het open science-team van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) won afgelopen juli de SURF HBOAward.

geleding van HAN-onderzoeksondersteuners uit diverse disciplines (juridische zaken, communicatie, ICT, bibliotheek en O&O). Daarnaast wordt de routekaart gebruikt om de boer op te gaan bij onderzoekers, management en bestuur. Er wordt met de routekaart een stevige visie op open science en de betekenis ervan voor een hbo-instelling neergezet. Zij biedt houvast voor de uitwerking van verschillende activiteiten die 'sporen' worden genoemd. Een aanstekelijk en stevig verhaal. Zo aansteke-

lijk dat ook lectoren de routekaart gebruiken om open science te promoten bij bijvoorbeeld lectorenplatforms.

Door verschillende lagen van de organisatie heen heeft de roadmap inmiddels een positieve verbindende functie gehad en veel in beweging gezet. Denk bijvoorbeeld aan de aanstelling van een coördinator kennisinfrastructuur (Willem Verstegen), het toewijzen van middelen binnen het strategisch investeringsplan en de start van een pilot met het onderzoeksregistratiesysteem Metis in samenwerking met de Radboud Universiteit.

Tijdens het uitwerken van de 'sporen', de fase waarin de HAN nu zit, blijft het vinden van draagvlak en het

in stand houden ervan bij alle betrokkenen een grote uitdaging; hetzelfde geldt voor het afstemmen van het gezamenlijke beeld. Met iedereen in gesprek blijven is dan ook van cruciaal belang, benadrukken beleidsmedewerkers Wilholt en Van Rooij en coördinator Verstegen. Ze adviseren informatieprofessionals die binnen hun instelling ook open science op de kaart willen zetten om zo gauw mogelijk in contact te treden met alle betrokkenen. 'Vraag eenieder om zijn eigen expertise in te brengen en benoem de mogelijke synergie. Leg beslist geen voorgeschreven en vastomlijnde projectstructuur op, dat is "killing". En tot slot: begin pas over geld als iedereen overtuigd is van het "waarom".'

ook een 'clearinghouse' inrichten dat alle benodigde informatie over alle terreinen van open science biedt voor het ondersteunen van onderzoekers.

Rollen voor informatieprofessionals

Wie door een informatieprofessional-bril naar de ambities uit het nationaal plan kijkt, ziet meerdere rollen die bij uitstek door informatieprofessionals kunnen worden vervuld. Sterker nog, sommige rollen

worden al vervuld. Denk bijvoorbeeld aan hun bijdrage aan de institutionele repositories. Daar waar sommige wetenschappelijke tijdschriften nog geen mogelijkheid bieden om direct volledig open access te publiceren, hebben veel instellingen een eigen 'archief' waarin vaak wel de auteursversie van een artikel geplaatst kan worden, zodat de informatie toch snel vrij toegankelijk kan worden gemaakt. Bij de meeste onderzoeksinstellingen ligt de verantwoordelijkheid voor zo'n repository bij de bibliotheek of mediatheek.

Er zijn ook relatief nieuwe rollen en functies, zoals de datalibrarian. Of neem de kennis van het evaluatieproces voor onderzoekers, waar bibliometrie (de kwantitatieve meting van wetenschappelijke output) een onderdeel van is. Ook dat behoort inmiddels tot het werkveld van de informatieprofessional.

Gouden tijden?

Breken er voor informatieprofessionals nu gouden tijden aan? Toen staatssecretaris

Het innovatielab

Open science is niet alleen in het hoger onderwijs een hot topic. Zo heeft het KNMI, het nationale data- en kenniscentrum voor weer, klimaat en seismologie in Nederland, sinds 2016 een Datalab. Dit 'lab' wordt gerund door Jan Willem Noteboom en wetenschappelijk coördinator Raymond Sluiter.

Jan Willem Noteboom

Raymond Sluiter

te maken, maar niet ieder data-format is even bruikbaar. De data die het KNMI met metingen zelf genereert is voor een buitenstaander niet eenvoudig hanteerbaar, en voor conversie is geen budget. Bovendien is datacuratie sowieso duur. Noteboom licht toe: 'We zijn bij het KNMI al

Saillant detail: in een eerdere functie was Sluiter verantwoordelijk voor het open data-beleid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu – hij is dus zelf aanjager geweest voor wat nu de brandstof van het Datalab is.

Het Datalab maakt namelijk veelal gebruik van open data. Sluiter vertelt: 'Het gaat niet alleen om traditionele data zoals satelliet-metingen, maar ook om nieuwe bronnen zoals crowdsourced data. Gebruiken we data voor andere doelen dan waarvoor ze oorspronkelijk bedoeld zijn, dan spreken we van *opportunistic data*.' Veel data vragen erom gecombineerd te worden met andere data, omdat ze verbanden bloot kunnen leggen die eerder verborgen bleven. 'Een goed voorbeeld is de hoogte-informatie van het Kadaster, die voor ons waardevol is bij het analyseren van het lokale klimaat. Hoge gebouwen dicht op elkaar geven een hitte-eilandeffect dat een temperatuurver-

schil van enkele graden kan verklaren.'

Een ander mooi voorbeeld betreft de camera-beelden van Rijkswaterstaat, die bedoeld zijn om files te registreren. Sluiter: 'Die camera-beelden kunnen wij gebruiken om mist waar te nemen, een zeer lokaal fenomeen dat met onze traditionele metingen lastig te registreren is.' De camerabeelden, die vanwege privacy niet 'open' zijn, vormen een uitzondering op de regel, want 'veel data komen uit Publieke Dienstverlening Op de Kaart (PDOK), en dan gaat het om geodata waar privacy geen rol speelt'.

Naast de vele sprekende voorbeelden waarin de potentie van open data wordt geïllustreerd, komen er in het Datalab ook diverse knelpunten naar voren. Zo is de richtlijn vanuit de overheid om publieke data 'as is' beschikbaar

sinds 2012 bezig met het introduceren van rollen zoals die van datasetmanager, om te zorgen dat de datasets die we publiceren niet zonder eigenaar rond gaan zwerven. Publieke data vragen meer kwaliteitscontrole, en ook betere beschrijvingen. Maar niemand heeft veel zin om te metadateren, een uiterst tijdrovende en nauwkeurige klus.'

Binnen de projecten van het Datalab worden niet alleen datasets gecombineerd, er wordt ook code gegenereerd om die nieuwe sets te analyseren of te reproduceren. Ook daarin worden stappen gezet: 'Het beleid is dat code in eerste instantie gedeponeerd wordt in een private omgeving binnen GitHub,' aldus Noteboom. 'Waar mogelijk wordt de code op termijn ook open ter beschikking gesteld. Open data is slechts een onderdeel van de puzzel die open science is, open software is minstens zo belangrijk.'

Dekker in 2013 voor open access koos, richtte hij zich op een scenario waarin de 'gouden route' (publiceren in open access-tijdschriften) centraal stond en waarbij hij totaal voorbij leek te gaan aan de voordelen van de 'groene route' (publiceren in institutionele repositories). Kennis over de voor- en nadelen van beide routes was bij bibliotheken van onderzoeksinstituten voorhanden, maar de dossierkennis van de staatssecretaris leek op zijn

zachtst gezegd onvolledig, zoals bijvoorbeeld Frank Huysmans in zijn blogpost 'Dekker en open access: intentie goed, uitwerking fout' concludeerde (zie tinyurl.com/y9bqch8s). Om dit soort missers in de toekomst te voorkomen, zal de informatieprofessional onverminderd zijn best moeten doen om zijn kennis van informatie, óók in het wetenschappelijk domein, voor het voetlicht te brengen. Ter inspiratie volgen in de kaders een drie-

tal best practices van informatieprofessionals die hun open science-rol met verve vervullen bij een hogeschool, een universiteit en een nationaal data- en kenniscentrum. <

Dafne Jansen is redacteur van IP en projectmanager bij de Universiteit Utrecht. Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool.

Q&A

Hilde van Wijngaarden werkte tot voor kort als interim hoofd onderwijs- en onderzoeksondersteuning bij de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam. In deze functie, en als trekker van de werkgroep Bibliotheken en Open en Online Onderwijs (een gezamenlijk initiatief van SURF, UKB én SHB), was ze vorig pleitbezorger voor open en online onderwijs. Wat wordt haar focus als bibliothecaris van de Vrije Universiteit (VU), waar ze deze zomer is gestart?

Hilde van Wijngaarden

Foto: Monique Kooijmans

In het nieuwe regeerakkoord wordt open science als de nieuwe norm genoemd. Hoe is de situatie aan de VU?

‘Open science staat hier ook hoog op de agenda, waarbij onze focus voornamelijk ligt op maatschappelijke impact. Je hebt het dan onder andere over de beschikbaarheid van publicaties en het bereik ervan. Open access en impactmeting (bibliometrie) horen bij het werkgebied van de bibliotheek, dus is de rol die we spelen bij open science vanzelfsprekend en vrij groot.’

Jij bent zelf altijd een pleitbezorger geweest voor open (gratis beschikbaar, vrij toegankelijk en herbruikbaar) onderwijs, en de ondersteunende rol die de bibliotheek daarin kan spelen. Ga je daarmee door aan de VU?

‘Absoluut. In het strategisch plan voor de UB van de VU was onderwijsondersteuning niet heel prominent opgenomen, maar dat heb ik wel ingebracht. We hebben een ambitieus, vernieuwend en innovatief College van Bestuur, dat onderwijsvernieuwing echt wil oppakken. De beleidsvoorbereidende rol moet vooral uit het onderwijs zelf komen. Natuurlijk speelt de bibliotheek wel al een rol in open leermiddelen, maar dat gaat de ene keer beter dan de andere keer.’

Kun je daarvan een geslaagd voorbeeld geven?

‘Zowel in mijn “oude” club (UvA / HvA) als in mijn “nieuwe” club (VU) zijn mensen bezig met het ontwikkelen van een zoekfunctie voor open materiaal. Dat betekent dat je docenten open alternatieven voor gelicentieerd materiaal aan kunt reiken als ze hun cursus voorbereiden.’

En wat is een minder geslaagd voorbeeld?

‘De readerregeling. We betalen een exorbitant hoog bedrag om overnames te mogen doen uit wetenschappelijke artikelen. Tegelijkertijd sturen we aan op 100% open access. Daar zijn we nog niet, maar ieder jaar is er meer open access beschikbaar, en dus zou dat bedrag van die readerregeling ook gestaag moeten dalen. Gelukkig is die mogelijkheid nu in de regeling opgenomen en de bibliotheek zal hierbij een belangrijke informerende rol spelen.’

Het lijkt op het eerste gezicht volstrekt logisch om open education als een onderdeel van open science te zien. Toch komt open education in veel plannen, waaronder het Nationaal Plan Open Science, amper aan bod. Hoe verklaar jij dat?

‘Naar mijn idee is de kloof tussen onderwijs en onderzoek vooral organisatorisch. Kijk maar eens bij de Europese Commissie, daar heb je een departement Research&Innovation en een departement Education&Culture. Binnen onze universiteiten zie je dat ook vaak: aparte afdelingen die zich bezighouden met óf onderwijs óf onderzoek. Ook daar zou de bibliotheek een rol kunnen spelen, als verbinder, omdat wij beide groepen bedienen. Het is jammer dat open onderwijs een ondergeschoven kindje is, maar ik denk dat we vooral praktisch dingen moeten doen om docenten te faciliteren. Ik denk dat de meerwaarde van “open” dan vanzelf zichtbaar wordt.’

<

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

ZZP

In de informatiesector werken veel zzp'ers. Velen hebben daar zelf voor gekozen. Een grote groep uit nood: een vaste baan werd verloren en de hypotheek moet worden betaald. Dat leidt tot onwenselijke situaties.

In november 2016 schreef Ellen ter Gast, zzp-docent bio-ethiek aan de Universiteit Leiden, in *de Volkskrant* over de opmars van zzp'ers in het hoger onderwijs. Zzp-docenten zijn voordelig voor de onderwijsinstelling. Geen loonheffingen. Geen risico bij ziekte. Alleen productieve uren worden betaald. Professionele ontwikkeling is voor rekening van de zzp'er: die houdt immers immers zelf zijn/haar vak bij. De onderwijsinstelling bepaalt hoeveel uren in rekening kunnen worden gebracht en het maximale bedrag per uur. 40 à 45 euro per uur wordt voor zzp-docenten 'normaal' geacht. Het opbouwen van een pensioen en een arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt zo goed als onmogelijk.

Zzp-docenten worden niet eens slecht betaald: veel zzp'ers moeten tevreden zijn met tarieven van rond 10 en 15 euro per uur. Vastgesteld door de opdrachtgever, met arbeidsomstandigheden die volledig door 'de baas' worden bepaald. Dat deze zzp'ers geen ondernemer zijn staat buiten kijf. Vele nood-zzp'ers staan in een gezagsverhouding ten opzichte van hun opdrachtgever.

Dit lijkt op de omstandigheden waaronder nood-zzp'ers in ICT, informatieadvies of archiefwerk werken, al zijn de tarieven hier niet zó laag. Maar ook hier bepaalt niet de zzp'er zelf, maar de opdrachtgever wat er gewenst is en wat acceptabele ta-

'Dat ook overheidsorganen de kosten drukken door gebruik te maken van dergelijke kapitalistische uitbuitingsconstructies is beschamend'

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

rieven zijn. Rijkswaterstaat vroeg in het AD voor een klus van twee maanden een inwerkperiode van twee weken 'tegen het nultarief'. Diezelfde instelling verlaagde meerdere malen de tarieven voor ingehuurde zzp'ers. Bemiddelingsdiensten, koppelbazen die zzp'ers behandelen als uitzendkrachten, snoepen 10-15 procent van het uurtarief van zzp'ers af. Dat ook overheidsorganen de kosten druk-

ken door gebruik te maken van dergelijke kapitalistische uitbuitingsconstructies is beschamend.

Op lange termijn lopen de opdrachtgevers aanzienlijke risico's. Niet alleen omdat de wet deze schijnconstructies verbiedt of omdat ze reputatieschade oplopen. Vooral omdat ze zich zorgen moeten maken over de te betwijfelen vakinhoudelijke kwaliteit van deze onderbetaalde nood-zzp'ers. De eisen die aan de informatiehuishouding en de gebruikte systemen daarin worden gesteld in onder andere de Algemene Verordening Gegevensbescherming vereisen hoge kwaliteit. Dat in handen leggen van mensen die het vel over de oren is getrokken en die geen enkele loyaliteit naar de organisatie vertonen, is uitermate risicovol. Datalekken kunnen leiden tot gigantische boetes.

De verbetering van de economie in 2017 leidt tot een afname van het aantal nood-zzp'ers. Zij stromen weer door naar een gewone baan. De tarieven gaan weer stijgen. Zzp'ers kunnen als ondernemer gaan fungeren, hun eigen tarieven en werkomstandigheden bepalen, hun eigen offertes uitbrengen en een fatsoenlijk pensioen opbouwen. Dat het de opdrachtverstrekkers meer gaat kosten, is duidelijk.

So what? Uitbuiting hoort niet voor te komen in dit land.

<

Marnix Weusten: 'Kennismanagement ontwikkelt zich richting innovatie'

Na een studie Rechten, een promotie op het snijvlak van recht en kunstmatige intelligentie en een jarenlange ervaring met IT zette Marnix Weusten bij twee grote advocatenkantoren kennismanagement op de kaart. Sinds kort is hij partner en hoofd Knowledge Management & Tax Innovation bij accountants- en adviesorganisatie BDO. In een interview kijkt hij terug op en vooruit naar het belang van kennismanagement voor organisaties.

Ronald de Nijs *****

'Jongens, dat gaan we zo niet meer doen.' Het is 2000, het jaar waarin Marnix Weusten via een headhunter bij advocatenkantoor Stibbe terecht is gekomen. Als hoofd van de afdeling Kennismanagement en praktijkondersteuning – 'iets wat je nu het wetenschappelijk bureau zou noemen' – was hij ook verantwoordelijk voor de bibliotheek. Bij zijn aantreden trof hij er twee medewerkers aan die zich uitsluitend bezighielden met de abonnementenregistratie van de (papieren) vakbladen. 'Kan die content niet digitaal worden gepresenteerd?' vroeg Weusten zich af. Een half jaar later leverde hij bij Stibbe de eerste kennisportal af. 'De portal telde welgeteld vier digitale vakbladen, bij mijn vertrek in 2014 waren het er ruim tweehonderd.' De uitgeverwereld was Weusten vanuit zijn eerdere werkgever, de Universiteit Utrecht, niet onbekend. Hij kende de plannen die uitgevers hadden voor content-integratie, maar ze boezemden hem niet veel vertrouwen in. 'Uitgevers hadden nog koudwatervrees.'

Samen met twee collega's besloot hij de handschoen zelf op te pakken: Stibbe kocht content digitaal in en plaatste die op de eigen server. 'Die server had als voordeel dat we er ook onze eigen interne kennis konden gaan opslaan. Medewerkers zochten zowel in de content van de uitgevers als in de eigen Stibbe-content.' De eerste stappen voor kennismanagement waren gezet.

Gödel, Escher, Bach

Van grote invloed op Weustens carrièrepad is *Gödel, Escher, Bach* (1979) geweest, het boek waarin de Amerikaanse natuurkundige en cognitiewetenschapper Douglas Hofstadter de mogelijkheid van kunstmatige intelligentie onderzoekt. Begin jaren tachtig las de rechtenstudent Weusten deze bestseller – en verslond vervolgens alles wat er op het gebied van kunstmatige intelligentie beschikbaar was; ook leerde hij zich een van de eerste AI-programmeertalen aan. Zijn eindschrijftie besloot hij op een computer te schrijven – toen een noviteit.

'Kennismanagement
schuift op in de
richting van business
development'

Marnix Weusten

Na zijn afstuderen kwam hij terecht bij het ministerie van Justitie en ging zich bezighouden met de automatisering van de Raden van Beroep. De administratieve automatisering had niet zozeer zijn interesse, wel het programmeren an sich. Zo schreef hij een programma voor de zogeheten 'relatieve competentie' van de Raden van Beroep op het gebied van het ambtenarenrecht; het geeft aan in welke plaats in Nederland een bepaalde (juridische) procedure gestart moet worden. De Werkgroep Softwarebeheer van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak besloot dat dit computerprogramma gebruikt mocht worden voor het nemen van juridische beslissingen. Daarmee deed de computer zijn intrede in de rechtspraak. Ook ontwikkelde Weusten een programma om alimentatie te berekenen.

Intellectuele vrijheid

Vervolgens belandde Weusten in 1986 bij de Universiteit Utrecht, waar hij eerst aan-

schoof bij de juridische faculteit en later bij de faculteit wiskunde en informatica. Het was de tijd waarin op verschillende universiteiten een leerstoel rechtsinformatica werd ingesteld en Weusten jaarlijks 1000 rechtenstudenten door het computerlesprogramma loodste.

'Bij de universiteit hadden we een ongehooflijke intellectuele vrijheid om er allerlei dingen te doen,' zegt Weusten. 'Ik was gegrepen door de computerlinguïstiek, het analyseren van natuurlijke taal met behulp van computers.' Er volgde een intensieve samenwerking met computerlinguïsten van de Universiteit Nijmegen. Met een collega die later meeverhuisde naar Stibbe, ontwikkelde hij programmatuur om juridische expertsystemen te bouwen.

In die jaren bouwde Weusten privé mee aan twee expertsystemen: een voor de overdrachtsbelasting en een voor de verevening van pensioenrechten bij scheiding (die in Nederland de verdeling van ouderdomspensioen regelt bij echtscheiding of beëindiging van een geregistreerd partnerschap).

'De portal telde in 2000 welgeteld vier digitale vakbladen, bij mijn vertrek in 2014 waren het er ruim tweehonderd'

‘In de kennisportal moesten de gebruikers kunnen zoeken én bladeren’

Hij bracht ze onder bij uitgeverij Kluwer. ‘Ik ben ermee gestopt op het moment dat ik de overstap maakte van de universiteit naar Stibbe. Bij Stibbe kreeg ik te horen: “Het is prima dat je de royalty’s van deze programma’s houdt, maar we willen dat je nu je tijd besteedt aan het ontwikkelen van dit soort programma’s voor ons”.’

Vakliteratuur

De overgang naar de wereld van de (beursgenoteerde) ondernemingen die Stibbe van adviezen voorzag, was groot. ‘Het was een ander metier, een ander jargon,’ zegt Weusten. ‘Voortaan was het economiekatern van de *NRC*, evenals het *FD*, verplichte kost. Ik heb avonden lang moeten studeren om me deze wereld eigen te maken.’

In de arbeidsvoorwaarden van Stibbe stond dat medewerkers recht hadden op toegang tot vakliteratuur. ‘Afhankelijk van je positie in het kantoor had je recht op een bepaald aantal vakbladen. Dat klinkt mooi, maar in de praktijk kwam het vaak hierop neer: een pas begonnen advocaat had een aantal abonnementen doorgegeven aan de bibliotheek, maar na drie maanden wilde hij er iets anders voor in de plaats hebben. Want: hij had er recht op; het stond immers in zijn arbeidsvoorwaarden.’

‘Een abonnement stopzetten ging niet zomaar, want dat was voor een bepaalde periode afgesloten. Dit leidde steeds tot

heftige discussies tussen medewerkers en de bibliotheek. Plus: een enorme administratie om bij te houden wie binnen Stibbe waarop een abonnement had.’

Weusten is er toen in geslaagd – met de hulp van de ondernemingsraad en het bestuur – om deze arbeidsvoorwaarde te schrappen en te vervangen door de voorwaarde dat werknemers datgene krijgen wat ze nodig hebben voor hun beroepsuitoefening. En dat de bibliotheek de vorm bepaalde: was een tijdschrift digitaal beschikbaar, dan kwam het in digitale vorm naar de aanvrager – en niet meer op papier. ‘Aanvankelijk was er de angst dat met deze veranderingen hoge rekeningen gepaard zouden gaan, maar door het toenemende aantal digitale titels namen de kosten juist af,’ aldus Weusten. ‘Bovendien ontdekte men de meerwaarde van digitale informatie: je kon erin zoeken.’

Databanken

Ondertussen stopte Weusten ook veel tijd in het opzetten van databanken met interne kennis. ‘We zijn “precedents”, praktijkvoorbeelden, gaan verzamelen. Als we op een gegeven moment voldoende precedents van een bepaald type document hadden, dan maakten we er een model van,’ aldus Weusten. ‘Wat je in de transactiepraktijk bijvoorbeeld veel ziet, is een aandelenkoopovereenkomst. Dus onderneming A koopt onderneming B door middel van de overdracht van de aandelen. Daar heb je bijvoorbeeld een verkopersvriendelijke overeenkomst van, maar ook een kopersvriendelijke, afhankelijk voor welke partij je optreedt. En dan heb je ook nog al die verschillende clausulemogelijkheden.’

‘Om het opstellen van zo’n overeenkomst te vergemakkelijken maakten we een document van zo’n 300 pagina’s waar alles in zit. Je kon steeds bepaalde zaken aanvinken. Dat klinkt eenvoudig, maar een bepaalde keuze heeft verderop in de overeenkomst bepaalde consequenties – dus daar moest je steeds rekening mee houden. Op de achtergrond, want de gebruiker merkte hier bij het invullen niets van. Die hield aan het eind een document over van zo’n 50 à 60 pagina’s.’

Lessons learned

In die jaren werd Weusten een aantal zaken duidelijk. ‘Aanvankelijk stopten we

alle content uit de vaktijdschriften full-text in onze databases, maar we voegden geen metadatering toe.’ Dat bleek een gemis. ‘Na tien jaar hebben we het kennismanagementsysteem dat we ontwikkeld hadden, weggegooid en we hebben onszelf opnieuw uitgevonden. We zijn toen heel sterk gaan inzetten op metadatering, zodat de gebruiker daardoor makkelijk selecties kan maken.’

Mede door zijn toenmalige rechterhand kwam Weusten er ook achter dat de gebruikers moeten kunnen zoeken én bladeren. ‘Bladeren is voor de ervaren mensen die weten waar ze naar op zoek zijn; die navigeren naar resultaat x, klikken en ze zijn er. Maar je hebt ook een groep (jonge) mensen die nog geen idee heeft. Zij moeten termen uit hun cases kunnen intypen, op enter klikken en als het goed gaat, komen ze dan ook bij x uit. Dus de kennisportal moest beide functies ondersteunen.’

Verder ontdekte Weusten, samen met zijn rechterhand, dat een alertfunctie voor nieuws belangrijk was. ‘Elk nieuw bericht, of dat nou een nieuwsbericht, een memo of een voorbeeld, een arrest of een model was, werd in één door ons ontwikkeld systeem gestopt. Op basis van het profiel van de advocaat en de metadatering van de berichten kreeg men een alert. Gebruikers konden zelf instellen hoe vaak ze die wilden ontvangen.’

‘Kennismanagement heeft in theorie drie functies; kennisontsluiting, kennisvastlegging en kennisontwikkeling. Die alertfunctie droeg met name bij aan kennisontwikkeling. Want als gebruiker zie je de berichten voorbij komen, je slaat het op, je gaat het niet helemaal lezen, maar op het moment dat je het nodig hebt, denk je: dat heb ik toen gezien – even zoeken en je hebt het,’ aldus Weusten.

Kennis strategisch inzetten

‘De meeste wetgevingstrajecten beginnen in de Tweede Kamer,’ zegt Weusten. Maar er zijn er ook die starten door een opiniërend artikel in het *FD* of in de *NRC*. Dan komt er een discussie op gang en wordt gezegd dat de politiek hier iets mee zou moeten doen. We signaleerden al die ontwikkelingen en hielden ze bij. Van de tien ontwikkelingen bloeden er zeven dood, maar drie bloeiden op. Dat betekent dat je bij die drie ontwikkelingen er vanaf het eerste moment bij bent. Je houdt het bij

totdat er een kamerstuk komt, en nog een – en dan is er die nieuwe wet in wording. Dan hadden we dus een compleet dossier gereed, inclusief de parlementaire behandeling en wat al niet meer.’

Die ontwikkelingen bleken niet alleen belangrijk voor de Stibbe-medewerkers maar ook voor bepaalde cliënten. ‘We begonnen die kennis strategisch in te zetten. We deelden die kennis tot op een bepaald niveau met bepaalde cliënten. Gratis, maar wel met onder de informatie een foto van een compagnon van Stibbe die men kon bellen voor nader advies.’

Om die kennis te kunnen delen, heeft Weusten voor verschillende beursgenoteerde ondernemingen kennisportals gebouwd. ‘Soms werd ons expliciet gevraagd om kennis op bepaalde domeinen te delen. Dan zag je maanden later in hun bedrijfsbeslissingen terug waarom ze juist in die domeinen door ons van input wilden worden voorzien.’

Deelden cliënten hun kennis ook met Stibbe? ‘Die vraag kregen we regelmatig van bedrijfsjuristen, maar als advocatenkantoor heb je goede redenen om dat niet te doen. Je wilt niet alles weten, want weet je alles, dan had je die cliënt ook over alles moeten adviseren. En daarbij zou het ons aan tijd hebben ontbroken om al die informatie te lezen.’

Carrièremove

Na vijftien jaar Stibbe draaide Weusten op de ‘automatische piloot’. Het werd tijd voor iets anders. Eind 2014 werd hij gehedhant door Loyens & Loeff advocaten, belastingadviseurs en notarissen, en weer drie jaar later, in 2017, trad hij als partner aan bij accountants- en adviesnetwerk BDO. ‘Als partner heb je geen staffunctie. Ik heb geen personeel meer en ook geen operationele verantwoordelijkheden. Dat geeft me heel veel vrijheid. Bovendien bevalt de cultuur van dit bedrijf mij zeer: de grondhouding is hier gericht op samenwerking. Ook hier ga ik me onder andere met kennismanagement bezighouden.’

‘BDO is een wereldwijd accountants- en adviesnetwerk waar 68.000 mensen werken, waarvan zo’n 2500 in Nederland. Het bedrijf kent vier diensten: 1. Audit & assurance, 2. Accountancy en bedrijfsadvies, 3. Belastingadvies en 4. Advisory (daarin zitten alle andere adviseurs). Je kunt de diensten niet los van elkaar zien, want de

belastingaangifte bijvoorbeeld wordt vaak gedaan op basis van jaarrekeningen – de diensten werken dus met elkaar samen.’ Weusten is bij Belastingadvies partner en hoofd Knowledge Management & Tax Innovation. Wat gaat hij daar precies doen?

Innovatie

‘Mijn functietitel zegt het al: mijn werk bevindt zich op het snijvlak van kennisontsluiting, kennisvastlegging en kennisontwikkeling. Maar er is nog een vierde element: kennis strategisch inzetten. In dat geval gebruik je kennis niet om je gewone werk te doen, maar zet je kennis in om bijvoorbeeld een nieuwe markt aan te boren. Eigenlijk kun je zeggen: waar kennismanagement vroeger vaak een gesloten bastion was dat naar binnenkeek, ontwikkelt het zich in strategische zin dat je ook naar buiten kijkt, meer richting de klant gaat kijken. En daarmee schuift kennismanagement op in de richting van business development en wordt het innovatie. En dat raakt bij BDO Tax Innovation: innovatie van de belastingadviespraktijk,’ aldus Weusten. ‘Daar ga ik me dus ook mee bezighouden.’

‘Overigens hoeft innovatie niet alleen kennisgedreven te zijn. Dat kan bijvoorbeeld ook de inzet van IT zijn. Maar innovatie kan eveneens inhouden dat je een ander businessmodel kiest: wordt het “uurtje factuurtje” of een strippenkaart? Je kunt ook aan heel andere dingen denken: hoe zorg je ervoor dat je de leukste klanten hebt, of de best betalende klanten, of dat je het allerleukste werk van de wereld hebt? In innovatie komt dat mijns inziens allemaal samen. Ik heb bij BDO het gevoel alsof ik weer terug ben bij de universiteit, ik kan me weer bezighouden met dat creatieve proces. Geheel vrijblijvend is dat natuurlijk niet, het moet wel iets opleveren.’

Concrete plannen? ‘Als eerste gaan we 100 procent inzetten op metadatering van alle aanwezige kennis. Ik heb de directie ervan kunnen overtuigen dat dit een goede investering is. Het werk wordt er gemakkelijker door, omdat de informatie sneller en beter te vinden is. Met onze documentalist draag ik hier zorg voor. Wat de strategische kant betreft, laat ik nog niets los. Ik zit hier nog geen honderd dagen, dus het werk moet zich ook nog een beetje invullen.’ <

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

‘We deelden kennis tot op een bepaald niveau met bepaalde cliënten. Gratis, maar wel met onder de informatie een foto van een compagnon van Stibbe die men kon bellen voor nader advies’

Twintig jaar bibliotheek- vernieuwing belicht vanuit bestuursperspectief

'Dit boek bevat niet dé geschiedenis van de bibliotheekvernieuwing, maar een geschiedenis zoals ik die aan de hand van officiële documenten en bijeenkomsten waar ik zelf destijds verslag van heb gedaan, beleefd heb'. Zo kondigde Wim Keizer in februari van dit jaar zijn boek aan, uiteraard in zijn nieuwsbrief over het Nederlands openbaar bibliotheekwerk, die hij al sinds 2001 publiceert. Na het lezen van het inmiddels verschenen boek *Twintig jaar bibliotheekvernieuwing* is die zin van groot belang. Het is een slag om de arm, maar je zou er ook een waarschuwing in kunnen zien. Om dat te begrijpen moet je iets meer weten van de persoon Keizer.

Edwin Mijnsbergen

Wim Keizer was vele jaren secretaris van diverse directieoverleggen binnen het openbaar bibliotheekwerk in Noord- en Zuid-Holland. Mede daardoor heeft hij een fenomenale kennis opgebouwd van de vele partijen die binnen dat werk een rol spelen en van alle adviezen, rapporten die binnen de bibliotheek zijn gepubliceerd in de afgelopen twintig jaar.

Zelf schreef ik ook tien jaar over bibliotheekvernieuwing, op weblogs, het platform bibliotheek 2.0 en in vakbladen. Toen ik daar rond 2005 mee begon, duurde het niet lang totdat Keizer opdook. Hij was geen groot liefhebber van sociale media, maar hij mengde zich graag in online discussies en zoog ook de informatie die hij daar vond op als een spons, om het te verwerken in zijn soms wel erg lange nieuwsbrieven.

Dát die nieuwsbrieven soms zo lang zijn, is niet de fout van Keizer. Het heeft alles

te maken met 'het complexe speelveld'. De wereld van subsidies is sowieso al best ingewikkeld maar de bibliotheekwereld maakt het nog veel complexer, met provinciale, gemeentelijke én landelijke gelden en bestuurslagen. Op slideshare.net staat nog steeds een presentatie van Johan Stapel van de Koninklijke Bibliotheek, uit 2010, getiteld 'Een open index voor de Collectie Nederland' met daarin een afbeelding 'bestuurlijke infrastructuur'. Op dat plaatje zie je een kleine greep uit het speelveld van toen. Van het toenmalige sectorinstituut SIOB tot de toenmalige innovatieclub bibliotheek.nl. Het was en is een wereld waar je als buitenstaander al heel snel in verdwaalt.

Verplicht leesvoer

Ik verdwaalde zelf ook nogal eens, ondanks het feit dat ik een bibliotheek werk-

Wim Keizer | Twintig jaar
bibliotheekvernieuwing; Halfslachtige poging
tot focus, tempo en regie | Huizen | N.E.
Brand → 2017 | ISBN: 978 94 6202 173
0 | € 14 + verzendkosten (in Nederland
€ 3,95) | Het boek is te bestellen door
een mailtje te sturen aan mw. N.E. Brand |
nellybrand49@gmail.com.

te die meerdere functies had. De Zeeuwse Bibliotheek was een openbare bibliotheek (OB), een bieb met een wetenschappelijke steunfunctie (WSF) en een Provinciale Service Organisatie (PSO). Vanuit die achtergrond kon ik Keizer altijd goed volgen in zijn nieuwsbrieven. De talloze vergaderingen die ik in die jaren bijwoonde waren een goede training.

Keizer verstaat de kunst al die ingewikkelde structuren overzichtelijk op een rij te zetten en er de broodnodige duiding aan toe te voegen. Voor mij is zijn werk mede daardoor al sinds 2005 verplicht leesvoer, zelfs nu ik nauwelijks nog actief ben in de bibliotheeksector.

Een mooie bijkomstigheid is dat Keizer zeer kritisch kan zijn. Hij is een van de weinige mensen met informatie van binnenuit, die glashard durft op te schrijven hoeveel miljoenen aan subsidies er verwist zijn in bibliotheekland. Hij durft vragen te stellen. En soms beantwoordt hij die vragen ook. Keizer laat niet zomaar los, als hij zich in een onderwerp heeft vastgebeten.

Waarschuwing

Twintig jaar bibliotheekvernieuwing is meer dan alleen een bundeling van de eerder gepubliceerde nieuwsbrieven. In het meer dan honderd pagina's tellende zesde hoofdstuk belicht hij bijvoorbeeld tientallen bibliotheekorganisaties, rapporten en commissies. Dat maakt dit boek bijna tot een soort naslagwerk. Voor mij in ieder geval wel. En eigenlijk vind ik dat iedere bibliotheekmedewerker dit boek een keer zou moeten lezen, al was het maar om te begrijpen welke dingen goed of fout gingen, en waarom.

Maar als je een aanschaf overweegt, denk dan wel aan die 'waarschuwing' van de auteur zelf. In zijn huidige nieuwsbrief 'WWW' (te vinden op Bibliotheekblad.nl) geeft Keizer het woord aan iedereen, maar in zijn boek komen vrijwel alleen de bestuurders aan het woord, de mensen die de besluiten namen of nemen.

Gemiste kans

Gezien Keizers achtergrond is dat begrijpelijk, maar ik vind het wel een gemiste kans. Wat hadden medewerkers gewild van bibliotheekvernieuwing? Hoe gingen grote landelijke projecten nu mis in de praktijk? Waarom werden succesvolle initiatieven die bijna niets kostten de nek omgedraaid en werden ze vervuld voor geldverslindende alternatieven met veel minder potentie? En welke nog bestaande projecten kun je nu wél als succesvolle bibliotheekvernieuwing zien? Want zulke projecten zijn er natuurlijk wel degelijk. Keizer stipt zulke dingen soms aan, maar verwacht in dit boek geen kijkje in de we-

reld van fablabs, gamers en andere spannende dingen die in bibliotheken gebeuren of hadden kunnen gebeuren. Dit boek gaat over het geld en de theorie (lees: beleidsplannen) en veel minder over de praktijk.

Lach

Desondanks is het boek een aanrader, zeker als je bij het zien van de omslag meteen in de lach schiet. Want zowel de ondertitel als de illustratie zijn briljant, mits je bekend bent met de thematiek. Omdat ik iedereen die lach gun, een tipje van de sluier: op slideshare.net staat nog een presentatie van Johan Stapel, getiteld 'Een kerstboom met kluit'. Die verklapt het een en ander. Misschien kun je die even bekijken, als aanvulling op Keizers boek, of anders het stuk 'Openbare bibliotheken in Nederland – Een beknopte beleidsgeschiedenis', van Frank Huysmans, op warekenis.nl (bit.ly/2yM8fXi). Dat helpt. <

Edwin Mijsbergen is redacteur van IP en freelance informatiespecialist.

advertentie

EEN BRON VAN KENNIS

Axiell ALM is de leidende leverancier van collectie management systemen, online publicatie en mobiele oplossingen. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in bibliotheken, mediatheken, documentatiecentra, (hoger)onderwijs, gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek voldoet aan alle gangbare standaarden. Een krachtige thesaurus, koppeling met digitale media en andere externe bestanden en thesauri behoren tot de standaardfunctionaliteit. Adlib Bibliotheek kan naadloos geïntegreerd worden met onze Archief en Museum modules, tot één compleet 'cross domain' systeem. Uiteraard kunt u Adlib Bibliotheek ook uitbreiden met uitleen-, tijdschrift-, bestel- & SDI modules en online services.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

† +31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
alm.axiell.com

Meer dan 3000 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!

AXIELL
ARCHIVES LIBRARIES MUSEUMS

‘Het aanscherpen van de wetenschappelijke informatiefunctie is de opdracht die ik bij mijn aanstelling heb meegekregen’

Saskia Scheltjens

Saskia Scheltjens: 'De grenzen beginnen te vervagen tussen wat precies een bibliotheek, een archief en een museum is'

In 2015 stelde de directie van het Rijksmuseum vast dat steeds meer informatie over de collecties binnen het museum digitaler werd, maar ook organisatorisch te veel versnipperd was. Dat heeft geleid tot een nieuwe afdeling, Research Services, waarin onder andere de Rijksmuseum Research Library is opgegaan. Saskia Scheltjens, eerder al eens werkzaam geweest bij het Rijksmuseum, leidt Research Services. 'In musea is er zo veel méér data aanwezig dan enkel die over het fysieke object.'

Ronald de Nijs

Saskia Scheltjens is sinds januari 2016 weer aangeschoven bij haar oude werkgever, het Rijksmuseum Amsterdam. Lachend: 'Nu zit ik in het gerestaureerde hoofdgebouw, maar toen ik hier in de periode 2005 tot en met 2008 werkte, verbleef ik in een gebouw in de Frans van Mierisstraat, een aantal straten verderop.' Samen met andere afdelingen was de bibliotheek daar tijdelijk neergestreken omdat het museum een grootscheepse restauratie én renovatie (of beter gezegd: een – deels inpan-dige – uitbreiding) onderging die uiteindelijk zo'n tien jaar in beslag zou nemen. Scheltjens was in die periode coördinator van de Rijksmuseum Research Library. Nederland is de Vlaamse Scheltjens niet vreemd. 'Ik ben half-Nederlandse,' zegt ze. 'Mijn moeder was Nederlandse, mijn vader een Vlaming. In mijn jeugd ben ik bijna elk weekend naar mijn oma in Utrecht gegaan. In Vlaanderen sta ik altijd bekend als die halve Nederlandse, en hier als die Vlaamse.' Opnieuw die aanstekelijke lach. Om meteen te vervolgen: 'Ik vond het die eerste keer echt een eyeopener om

in Nederland te werken, om de directheid waarmee er hier wordt gewerkt te ervaren. Maar ook: het feit dat je in een andere culturomgeving zit. Ik kwam uit de Vlaamse museumwereld, die toen heel erg regionaal gericht was in vergelijking met het – internationale – Rijksmuseum. Er heerst hier een andere dynamiek.'

Terug naar België

Waarom stopte ze in 2008 met haar baan bij het Rijksmuseum? 'Het was op dat moment een gevecht om in Amsterdam te wonen, in België een partner te hebben en steeds heen en te weer te reizen.' Scheltjens stapte vervolgens over naar de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent, waar ze als hoofd een 'complexe reorganisatie' doorvoerde. Ze had de opdracht om budgetneutraal een nieuwe faculteitsbibliotheek op een nieuwe locatie neer te zetten. 'Wat de zaken ingewikkeld maakte: de bibliotheekcollectie van deze faculteit telde 670.000 banden die verspreid waren over 50 verschillende

'Samenvoeging van de afdelingen houdt geen krimpscenario in, maar juist een groeiscenario'

‘Door een nieuwe toegang zullen de publieke ruimtes van Research Services aan zichtbaarheid winnen’

SPECIAL OVER RIJKSMUSEUM-BIBLIOTHEEK

Het magazine *Boekenwereld* heeft een special uitgebracht over de bibliotheek van het Rijksmuseum Amsterdam. Dit nummer bevat niet alleen een selectie teksten over werken uit de bibliotheek van het Rijksmuseum, maar biedt ook een keur aan stukken over andere collectiedata en tal van beelden uit de geschiedenis van de voormalige afdelingen. Daarnaast wordt in enkele bijdragen de collectie belicht vanuit nog lopende onderzoeksprojecten. De special is te bestellen via www.vantilt.nl/boeken/boekenwereld333special/.

bibliotheek op 222 verschillende plekken over hele faculteit. Er moesten dus 50 bibliotheken worden samengevoegd, de boeken moesten voor een groot deel nog worden ontsloten en vervolgens verhuisd om zo een nieuwe faculteitsbibliotheek neer te zetten in een negentiende-eeuws gebouw dat zou worden gerenoveerd.’

Deze samenvoeging ging in drie fasen, waarbij Scheltjens in elke fase in essentie hetzelfde deed: ‘De professoren en medewerkers van de faculteit overtuigen van het belang van de samenvoeging, de collectie ontsluiten en verhuizen, een administratie opzetten, een nieuwe ruimte inrichten en daar dan diensten bij voorzien. En daarnaast, ook een nieuwe groep bibliotheek-medewerkers leren samenwerken en ervoor zorgen dat er na verloop van tijd een fijn en goed op elkaar ingespeeld team ontstond.’ Twee keer had Scheltjens dit project uitgevoerd, in 2018 zou de laatste fase plaatsvinden. ‘Maar toen kwam in 2015 deze vacature bij het Rijksmuseum langs,’ Scheltjens: ‘Ik was inmiddels alweer vier jaar gelukkig en wel met diezelfde partner getrouwd en besloot in gezamenlijk over-

leg opnieuw de uitdaging aan te gaan.’ Ze solliciteerde en werd aangenomen.

Nieuwe afdeling

Scheltjens is nu hoofd van Research Services. Hoe is die nieuwe afdeling ontstaan? ‘In 2015 stelde de directie van het Rijksmuseum vast dat de informatie over de collecties binnen het Rijksmuseum steeds digitaler werd, maar ook organisatorisch te veel versnipperd was. Men heeft toen voorgesteld om verschillende afdelingen samen te voegen tot een nieuwe afdeling die verantwoordelijk is voor *alle* collectiedata. Het gaat hierbij om de Rijksmuseum Research Library, de voormalige afdeling Collectie Informatie en de studie- en leeszaal,’ zegt Scheltjens. ‘Het aanscherpen van de wetenschappelijke informatiefunctie waaronder ook het open-databaseleid en het ontwikkelen van nieuwe diensten voor de analoge én digitale collectie-informatie van het hele Rijksmuseum is de opdracht die ik bij mijn aanstelling heb meegekregen. Het achterliggende idee is: je hebt de data van de bibliotheek en de metadata van de ob-

jecten, de digitale beelden van de collectie, de onderzoeksdata, de objectdocumentatie en de archieven, kortom: heel veel informatie die allemaal over de collectie van het Rijksmuseum gaat. Welnu, daarmee kunnen we een veel rijker verhaal over die collectie vertellen dan we nu doen.’

‘Met de naam Research Services willen we benadrukken dat we er niet alleen zijn voor het brede publiek, maar dat we als afdeling ook het onderzoek binnen het museum ondersteunen. Kunst en geschiedenis via data met mensen verbinden. Dat is onze opdracht. Daarom is ook bewust niet gekozen voor een naam als bijvoorbeeld “information centre”.’

Geen krimpscenario

Scheltjens trof bij haar aantreden in 2016 een groep in onzekerheid verkerende collega’s aan. ‘De directie had aangekondigd dat er iets ging veranderen, en dat er een vacature was, maar de mensen van de samen te voegen afdelingen (circa 25 fte) wisten nog niet wat er precies ging gebeuren.’ Het eerste jaar na haar aantreden wilde Scheltjens vooral haar collega’s tot rust laten komen en met iedereen praten. Al wil dat niet zeggen dat de afdeling heeft stilgezeten. ‘We zijn druk bezig geweest met de reorganisatie en een herverdeling van taken: waar konden we opschalen en professionaliseren?’

Ging iedereen mee in de nieuwe opzet? ‘Ja, sommige mensen meteen, bij anderen ging het wat langzamer – iedereen heeft zijn eigen tempo.’ Scheltjens benadrukt dat ‘de samenvoeging van afdelingen geen krimpscenario maar juist een groeiscenario inhoudt. Het is de bedoeling om de diensten “robuuster te maken”. Een voorbeeld: Collectie Informatie en -Automatisering vormden organisatorisch een geheel, maar deze subafdeling was onderbezet. We hebben ze toen uit elkaar gehaald, om ze te kunnen versterken. Bij de studie- en de leeszaal, in essentie de front-office van de afdeling, is het bijvoorbeeld de bedoeling dat de publiekswerking professionaliseert en de liaison met de onderzoekers intensiever wordt uitgebouwd.’

Museale status

Wat is het verschil tussen de Rijksmuseum Research Library en Research Services?

‘De Research Library heeft haar zelfstandigheid als afdeling verloren en maakt nu onderdeel uit van Research Services. De bibliotheekcollectie en de ruimte worden echter blijvend aangeduid met de naam Rijksmuseum Research Library. Gelijktijdig met deze organisatorische verandering is er echter ook de erkenning gekomen dat met name de Bijzondere Collecties van de bibliotheek zodanig uitzonderlijk zijn dat ze binnen het Rijksmuseum een museale status hebben gekregen, en niet langer louter fungeren als een referentiecollectie.’

De bibliotheek hoort vanaf nu formeel bij de overige verzamelfondsen van het museum: Beeldende Kunst, Nederlandse Geschiedenis en Rijksprentenkabinet. ‘Bij deze nieuwe status hoort voor het eerst ook een eigen conservator Bibliotheekcollecties, Geert-Jan Koot (die eerder hoofd was van de Research Library). Ook wordt de collectie opgenomen in het algemene digitaliseringstraject van de museumcollectie. Het is de bedoeling om eerst de reeds lopende digitalisering van de objectcollectie af te werken en vervolgens de Bijzondere Collecties van de bibliotheek op te nemen.’

Nieuwe ingang

Scheltjens heeft nog een nieuwtje: Research Services – en daarmee ook de monumentale leeszaal en de studiezaal – krijgt een nieuwe publieksingang. Bezoekers hoeven straks niet langer de trap op in het Atrium van het museum en dan door de zalen met negentiende-eeuwse kunst te lopen om de bibliotheek te kunnen bereiken. In de loop van 2018 kan dat vanuit het Atrium via een snellere route – via een ruimte naast de gang naar de tijdelijke tentoonstellingen in de Philipsvleugel en het Aziatische Paviljoen – met een trap/lift naar de leeszaal en de daarnaast gelegen studiezaal. ‘Door die nieuwe toegang zullen de publieke ruimtes van Research Services ook aan zichtbaarheid winnen,’ zegt Scheltjens.

Brede trend

De focus op data ziet Scheltjens niet alleen als een trend die bij musea speelt. ‘Ik denk dat die trend breder gaat. Wat Marco de Niet vertelde in een vorige *IP* (over het feit dat bij musea het fysieke object centraal staat, maar dat het informatie wordt zodra je het digitaliseert), zie ik zelf nog

ruimer. In musea is er zo veel méér data aanwezig dan enkel die over het fysieke object. Door de digitalisering en het digitale onderzoek beginnen zelfs de grenzen te vervagen tussen wat precies een bibliotheek, een archief en een museum is. Dat is een trend in de brede erfgoedwereld.’ Al beaamt Scheltjens dat lang niet iedereen hier al actief mee bezig is. ‘Sommige erfgoedinstellingen zijn nog aan het vechten om een digitaliseringstraject in gang te zetten. Verder hebben de grotere instellingen het net iets gemakkelijker dan de kleinere. Dat is ook het mooie van het Netwerk Digitaal Erfgoed, het samenwerkingsverband dat zich richt op landelijke voorzieningen en diensten op het gebied van digitaal erfgoed: ze proberen dat wat meer te *levelen*, meer samenwerking tussen de instellingen tot stand te brengen.’

Diensten en tools

Op dit moment is het volgens Scheltjens nog te vroeg om al voorbeelden van nieuwe diensten en tools te kunnen noemen die haar afdeling bij het Rijksmuseum voor onderzoekers wil (helpen) ontwikkelen. ‘Neem de annotatietools die werden ontwikkeld: dat zijn tot nu toe vooral erg interessante *proof of concepts* geweest. Zo hebben onderzoekers van de VU Amsterdam, TU Delft, het CWI, samen met het Rijksmuseum de Accurator ontwikkeld: een online tool, gericht op het verbeteren van het beschrijvingsproces voor digitale collecties. Dit soort tools moet “uitrijpen” voordat ze stabiel geïntegreerd kunnen worden in de informatiearchitectuur en het serviceaanbod van onze informatiediensten. Verder zijn er op het vlak van bijvoorbeeld semantische data, Natural Language Processing, beeldherkenning en kunstmatige intelligentie diverse internationale projecten waar we als partner in deelnemen of die we nauwgezet volgen.’

Volgende stap

Wat is de volgende stap van Research Services? Scheltjens: ‘Onze afdeling uitbouwen, waarbij de data-infrastructuur en -architectuur duurzaam, open, schaalbaar en interoperabel wordt gemaakt om verhalen te maken over de werken in het museum. Daarbij kunnen allerlei soorten collectiedata aan bod komen. Dus niet alleen

‘Als we op een slimme manier alle data combineren, kunnen we een veel rijker verhaal over een object vertellen’

objectdata plus een afbeelding, wat nu het geval is in Rijksstudio (de online discovery interface waarmee het Rijksmuseum het grootste deel van de eigen collectie gratis toegankelijk heeft gemaakt). Als we dat op een slimme manier zouden kunnen combineren met data uit de bibliotheek, het archief, de documentatie en research data, kunnen we een veel rijker verhaal over een object vertellen.’

Dit sluit ook aan bij de geïntegreerde opstelling van de objectcollectie waarvoor sinds de heropening van het museum in 2013 is gekozen: niet meer alle schilderijen, al het glaswerk enzovoort bij elkaar zetten maar een verhaal vertellen waarbij de objecten elkaar versterken. ‘Dat willen we ook digitaal nastreven,’ zegt Scheltjens. ‘Een museum heeft geen monolithische identiteit, maar een veelheid aan identiteiten. En wil het het museum zijn ambitie waarmaken om een dergelijke meerstemmigheid via meer verhalen te kunnen vertellen, dan hebben wij daar als Research Services een cruciale rol in te vervullen.’

Ronald de Nijs is eindredacteur van *IP*.

Mediathecaris als spin in het onderwijsweb (1)

De Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs (BMO) telt ruim 300 leden. Het merendeel werkt als mediathecaris in het voortgezet onderwijs of in het middelbaar beroepsonderwijs. Waar alle functies in het onderwijs, van conciërge tot onderwijsassistent tot docent, zijn opgenomen in de wet BIO (Beroepen in het Onderwijs), is die van mediathecaris ooit, om onverklaarbare redenen, buiten de boot gevallen. De functie is binnen het onderwijs niet officieel erkend. Dit betekent dat een schooldirectie vandaag of morgen kan besluiten om een mediathecaris aan de kant te zetten. Ieder ander, zonder enige kwalificatie, kan haar of zijn plek innemen. In de praktijk gaat het echter meestal om opheffing van de mediatheek. Zelfs als je goed functioneert, kan het gebeuren dat de mediathecaris toch een relatief 'gemakkelijk' slachtoffer wordt van bezuinigingen of reorganisatie. Voor BMO staat officiële erkenning van de functie van mediathecaris met stip op één. Tegelijkertijd blijkt het ook het moeilijkst te realiseren doel. Regelmatig zoekt het bestuur contact met het ministerie van onderwijs en andere officiële organen, maar meestal loopt dit op niets uit. Na enig aandringen liet een beleidsmedewerker eens weten dat wij – op dit moment – niet op de politieke agenda staan.

Niet dat ons werk niet wordt gewaardeerd. Integendeel, op het ministerie wordt druk gebruik gemaakt van de eigen mediatheek. Belangrijke informatie voor kamerleden wordt aangeleverd door mediathecarissen, maar de politiek laat het aan scholen over om te kiezen voor een mediatheek of Open Leercentrum (OLC) en hoe dit te organiseren.

Gelukkig betekent dit ook dat er scholen zijn die een mediatheek bouwen of verbouwen. Het gaat namelijk niet alleen om een mediatheek of een mediathecaris, maar ook om de meerwaarde die deze faciliteit levert aan het onderwijs.

Tineke van Ommeren, voorzitter BMO en mediathecaris De Noordgouw Heerde

KVAN/BRAIN OVER RAPPORT KORTERE OVERBRENGSTERMIJN

Het bestuur van KVAN/BRAIN heeft in een brief aan de minister van OCW laten weten voorstander te zijn van een drastische verkorting van de overbrengingstermijn. OCW liet de impact van een dergelijke maatregel onderzoeken naar aanleiding van de motie Segers, volgend op de affaire rond 'het bonnetje van Teeven'. KVAN/BRAIN benadrukt in een reactie op het onderzoeksrapport dat alleen een kortere overbrengingstermijn niet voldoende is om de Archiefwet aan te passen aan de digitale tijd en eisen van transparantie. KVAN/BRAIN breken met het oog daarop een lans voor de Wet Open Overheid, die nu voorligt in de Eerste Kamer. Invoering van de WOO in combinatie met een aanzienlijk kortere overbrengingstermijn zou een grote impuls zijn voor verbetering van de kwaliteit van de overheidsinformatievoorziening.

LANCERING KENNISNETWERK INFORMATIE EN ARCHIEF (KIA)

Sinds 25 september kunnen alle gebruikers van het online platform informatie2020 terecht op de nieuwe website van het Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA): kia.pleio.nl. Dat betekent dat alle kennisplatforms en bijbehorende informatie vanaf dan via de KIA-site te bezoeken en raadplegen zijn. Momenteel is het nog dezelfde inhoud in een nieuw jasje. Maar dat gaat veranderen. KIA is namelijk een initiatief van Nationaal Archief, KVAN/BRAIN en Archief 2.0. Samen bouwen we aan dé ontmoetingsplaats voor informatie- en archiefprofessionals.

KIA staat voor Kennisnetwerk Informatie en Archief. Met de lancering van de nieuwe naam en website, wordt ook de kleurrijke vormgeving geïntroduceerd. Deze verwijst naar ons motto 'Kennisdelen zit in ons DNA'.

Word lid van een van de diverse kennisplatforms, neem deel aan discussies, werk online samen of wissel kennis uit: het kan allemaal.

HET NIEUWE REGEERAKKOORD EN ARCHIEVEN

Wat zegt het regeerakkoord *Vertrouwen in de toekomst* over archieven, erfgoed, informatie en digitalisering? KVAN/BRAIN zette het op een rijtje: kvan.nl/images/Nieuws/regeerakkoord_archieven.pdf.

JURIDISCHE KWESTIES

Ook de kerkbibliotheek moet leenrecht betalen

Een informatieprofessional vraagt: 'De kerkbibliotheek van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (GGiN) is ook leenvergoeding verschuldigd aan de Stichting Leenrecht, oordeelde de rechter recentelijk. Wat betekent dit voor de "bibliotheeken" met door vrijwilligers ingezamelde boeken die opkomen in plaatsen waar bibliotheken wegbezuinigd zijn?'

Door: Raymond Snijders

Raymond Snijders antwoordt:

De laatste jaren is er veel te doen rondom het leenrecht en, nog belangrijker, in welke situaties bibliotheken vrijgesteld zijn van de verplichting om leenvergoeding te betalen aan de Stichting Leenrecht. Het leenrecht maakt deel uit van de Auteurswet en regelt dat er een vergoeding betaald moet worden aan de rechthebbenden als hun boeken uitgeleend worden door voor het publiek toegankelijke instellingen. In de praktijk zijn dat de openbare bibliotheken in Nederland en zij dragen daarom leenvergoedingen af.

Een uitzondering op die verplichting wordt echter in artikel 15c lid 2 van de Auteurswet gemaakt. Onderwijsbibliotheeken en bibliotheken die aan onderzoeksinstellingen verbonden zijn, zijn – evenals de Koninklijke Bibliotheek – vrijgesteld van het betalen van leenrechtvergoedingen. Dat leidde al diverse keren tot stevige discussies (en onbegrip) tussen onder andere kinderboekenauteurs en bibliotheken aangezien – mede ingegeven door bezuinigingen – bibliotheekfilialen opgeheven werden en de kinderboekencollecties bij scholen in de buurt werden geplaatst. Doordat schoolbibliotheeken geen leenvergoedingen hoeven af te dragen, zouden auteurs onredelijk benadeeld worden: een deel van hun inkomsten valt immers weg.

In het geval van de kerkbibliotheek van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (GGiN) ging het echter om een andere veronderstelde 'uitzondering'. De kerkbibliotheek was van mening dat door haar besloten karakter deze niet als 'voor het publiek toegankelijk' kon worden gezien. GGiN-leden moeten namelijk apart lid worden van deze bibliotheek. En dan zou het ook niet nodig zijn om leenvergoedingen te betalen.

Daar dacht de Stichting Leenrecht heel anders over en deze maakte de zaak aanhangig bij de rechter.

De definitie en koppeling van 'uitlening' en 'voor het publiek toegankelijk' is afkomstig uit de Europese richtlijn 92/100/EEG. Aan de hand van diverse uitspraken van het Europese Hof komt de Rechtbank Den Haag al snel tot de conclusie dat de definitie ruim moet worden uitgelegd in het voordeel van rechthebbenden. Ook de kerkbibliotheek van de GGiN is daarmee een voor

het publiek toegankelijke instelling en is leenvergoeding verschuldigd aan de Stichting Leenrecht.

Die uitspraak is eveneens van toepassing op andere bibliotheken die onder vergelijkbare omstandigheden boeken uitlenen. In diverse plaatsen in Nederland (zoals Mee-den en Gouda) zijn bibliotheken en filialen gesloten en ontstonden er buurt- en ruilbibliotheeken, gerund door vrijwilligers. Er zijn vaak boe-

ken ingezameld van particulieren – of zelfs overgenomen uit voormalige bibliotheekcollecties – die vervolgens uitgeleend worden aan buurtbewoners. Soms kun je van dit soort buurtbibliotheeken zelfs lid worden.

Hoewel de scheidslijn tussen een reguliere openbare bibliotheek en een uitgebreide ruilboekenkast lang niet altijd even duidelijk zal zijn, zullen dergelijke initiatieven rekening moeten houden met het afdragen van leenvergoedingen zodra er sprake is van uitleningen. <

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

Agenda

14 november ■ GEBOUWEN EN

COLLECTIES ■ Netwerkdag van Nederlandse Vereniging van Muziekbibliotheken, Muziekarchieven en Muziekdocumentatiecentra (NVMB) ■ Utrecht ■ nvmb.wordpress.com

16 november ■ KETELAARLEZING ■

Gary Wolf: The Quantified Self ■ Den Haag ■ www.nationaalarchief.nl/ketelaarlezing

28 november - 1 december ■

INTERNATIONAL CONFERENCE ON METADATA AND SEMANTICS RESEARCH 2017 ■ Tallinn ■ www.mtsr-conf.org

30 november ■ INTERNATIONAL DIGITAL

PRESERVATION DAY ■ Nederlandse evenementen worden gecoördineerd door Netwerk Digitaal Erfgoed en NCDD ■ www.ncdd.nl

30 november ■ DATALEKKEN BINNEN

ORGANISATIES ■ Seminar Netwerk voor Bedrijfsmatig Archiveren (NVBA) ■ Scheemda ■ www.nvba-info.nl

Elisabeth Wiessner is medewerker Afdeling Dynamiek bij de CPNB (Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek). Vanuit die functie is ze sinds januari 2017 coördinator van de Airport Library op Schiphol.

WERKRITUELEN

Elisabeth Wiessner

Je eigen manier van werken in één woord?

Chaotisch. Maar ik heb alle werkzaamheden in mijn hoofd wél op een rij.

Wat voor mobieltje heb je? En wat voor computer?

Een iPhone SE en een MacBook Air.

Zonder welke app kun je niet werken?

Whatsapp. Ideaal om te communiceren met een groep mensen. Ook handig om kleine dingen te delen of om snel een foto te sturen.

Je werkplek?

Bij de CPNB zitten we in een mooi kantoor op de Herengracht in Amsterdam. Minstens een keer per week ben ik in de Airport Library. Dwars door alle omroepberichten van Schiphol heen heb ik er vaak de leukste gesprekken met mensen uit de hele wereld.

Wat is jouw tip om tijd te besparen?

Bellen is vaak zo veel sneller dan welk ander communicatiemiddel ook.

24/7 aan het werk?

Ja, mensen mogen mij op elk moment van de dag bellen. Voor sommigen is dat misschien beklemmend, mij geeft het juist een gevoel van vrijheid.

Maken social media onderdeel uit van je werk?

Te weinig, ik ben er ook niet zo goed in. Gelukkig heeft Jeanine Deckers, mijn voorganger bij de Airport Library, het twitteraccount steeds bijgehouden. Onlangs heeft Ria Smith het stokje van haar overgenomen.

Zonder welk apparaat kun je absoluut niet leven?

Een schroefmachine! Sinds we ons huis uit 1917 aan het verbouwen zijn, is dat een onmisbaar stuk gereedschap geworden.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?

Het geeft veel energie om 's avonds, als er bijna niemand is, of als het stormt, een strandwandeling te maken.

Het beste advies dat je ooit van iemand kreeg?

Ik denk dat het advies ooit aan mijn man is gegeven. In zijn studententijd werkte hij als schoonmaker op een kantoor waar niemand veel aandacht aan hem en zijn collega's schonk. Na afloop zei een van zijn vaste collega's dat hij zijn ervaring als schoonmaker nooit moest vergeten omdat in een bedrijf de inzet van iedereen belangrijk is – en hoort te worden gewaardeerd.

LIFEHACKING

Van spraak naar tekst

Voor het omzetten van spraak naar tekst heb je geen ingewikkelde en dure software nodig.

Door: Leen Liefsoens

Bij het uitwerken van een interview of het samenvatten van een video bespaart automatische transcriptie je veel tijd. In deze aflevering van Lifehacking zetten we een aantal opties en gratis tools voor je op een rij.

YouTube past automatische ondertiteling toe bij alle video's. Ook bij Nederlandstalige video's werkt dit best goed. Aanscherping is in de meeste gevallen wel nodig, maar doorgaans is de automatische transcriptie al goed leesbaar. Je kunt deze eenvoudig kopiëren. Klik op de drie puntjes (Meer opties) onder de video en kies voor Transcript openen. Het transcript verschijnt rechts van de video. Je kunt de tekst nu eenvoudigweg selecteren en kopiëren. Via tijdstempels in-/uitschakelen (onder de drie puntjes) kun je de tijdstippen laten verdwijnen. Je kunt ook je eigen video uploaden

en dan verzorgt YouTube automatisch de ondertiteling. Heb je echter een audiobestand, dan moet je dat eerst converteren naar een videobestand. Daarvoor zijn er vele (gratis online) convertertools beschikbaar, bijvoorbeeld mp3toolbox.net.

Voor automatische transcriptie kun je ook gebruik maken van Spraakgestuurd typen binnen Google Documenten. Je vindt deze optie in het menu Extra (werkt alleen bij de browser Chrome). Wanneer je op het microfoonpictogram klikt terwijl je je video- of audiobestand afspeelt, verschijnen automatisch de woorden die gesproken worden in je document. Het transcriberen werkt het nauwkeurigst bij Engels. Bij Nederlands is redigeerwerk nodig. Tijdens het proces moet je in

transcribeert spraak naar tekst niet automatisch, maar is ontworpen om het handmatige werk wat lichter te maken. Tijdens het afspelen van audio of video kun je de tekst intypen én met het toetsenbord snel pauzeren, terugspoelen en vertragen. Na een pauze wordt de opname automatisch twee seconden teruggespoeld om de draad weer op te pakken. oTranscribe bevat een woordenteller en een knopje om snel een tijdstempel vast te leggen. Via de tijdstempels kun je eenvoudig navigeren in je transcript. Laad je video- of audiobestand in via oTranscribe.com of gebruik de Chrome-app. <

Google Documenten blijven. Ook is vereist dat op een Windows-pc Stereo Mix is ingeschakeld (via Configuratiescherm, Geluid, Opnemen). Bij een Mac heb je een extra tool nodig, bijvoorbeeld Loopback. Ten slotte noemen we de gratis webapp oTranscribe. Deze app

Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool.

© André Kertész

EXPOSITIE

Mirroring Life

Fotomuseum Foam in Amsterdam presenteert tot begin 2018 *Mirroring Life*, een retrospectief met werk van André Kertész (1894-1985). Deze Amerikaanse fotograaf staat bekend om zijn buitengewone bijdrage aan de beeldtaal van fotografie in de 20ste eeuw. Het retrospectief, met voornamelijk zwart-wit fotoafdrukken alsook een selectie kleurenfoto's en historische documenten, geeft inzicht in zijn creatieve vermogen om aan de hand van ongebruikelijke composities een (nieuwe) werkelijkheid te creëren. www.foam.org <

Burlesque dancer (Satyric dancer), 1926

DIGITALISERINGSPROJECTEN

Schades in archief- en bibliotheekmateriaal inventariseren

Een archief of bibliotheek digitaliseren begint met het inventariseren van de staat van het materiaal. Handige hulpmiddelen daarbij zijn de Schadeatlas archieven en de Schadeatlas bibliotheken. 'Maar laten we terughoudend zijn en niet zonder meer alles restaureren.'

Door: Miluska Dorgelo

Elke medewerker kan met de *Schadeatlas* in de hand schades herkennen en de ernst ervan bepalen. In maart 2017 heeft Metamorfoze, het nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed, een nieuwe druk van de *Schadeatlas archieven* uitgegeven. Dat was aanleiding voor een bijeenkomst op 8 juni jl. bij de Koninklijke Bibliotheek. Zeven sprekers gingen

in op de aanpak van een schade-inventarisatie. Hieronder volgt een indruk van deze bijeenkomst.

Doel

Het inventariseren begint met het beantwoorden van een aantal vragen. Die gaan over de omvang van het archief of de collectie, de staat van het materiaal, de soorten en de ernst van de schades en het doel

Verder lezen

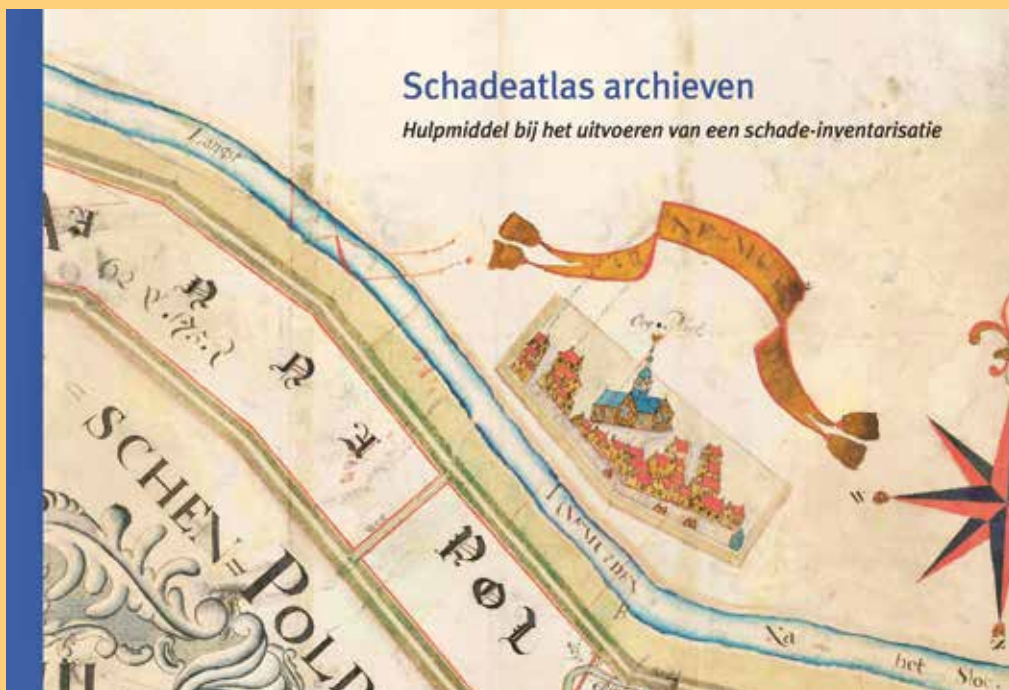
Het uitgebreide verslag van de bijeenkomst op 8 juni 2017 en het bestelformulier voor de Schadeatlas Archieven is te vinden op www.metamorfoze.nl.

van het project. Als het doel digitaliseren is, moet het materiaal goed onder de scanner kunnen. Forma-

ten moeten te hanteren zijn, boeken moeten voldoende open kunnen en van de tekst moeten leesbare opnames gemaakt kunnen worden. Voor kwetsbaar materiaal is het van belang dat het digitaliseringstraject niet te veel schade aan het origineel veroorzaakt.

Benodigde tijd

In de *Schadeatlas* zijn schades in

Beeld: Schadeatlas archieven

drie categorieën ingedeeld, licht, matig en ernstig. Om een planning te kunnen maken, wil je vooral weten hoeveel tijd nodig is om de genoteerde schades te behandelen en te restaureren. Een restaurator kan bepalen welke handelingen nodig zijn en hoeveel tijd dat kost. Het verwerken van grote formaten, afwijkende papiersoorten en de aanwezigheid van tapes en folie op het papier is een apart onderwerp. Dat komt onder andere voor bij archiveren van ontwerpers en architecten. Voor dit materiaal bestaat nog geen schadeatlas.

Eén workflow

Zeker bij het digitaliseren van een kwetsbare collectie is het een groot voordeel als er een restaurator nauw bij betrokken is. Het hele proces kan dan in één workflow gaan. De restaurator kan voor, tijdens of zelfs na het digitaliseren de schade herstellen. Bij kwetsbare stukken kan de restaurator het materiaal hanteren bij het scannen. Is er te veel risico, dan kan hij beslissen dat stukken niet gedigitaliseerd kunnen worden.

Schade hoort erbij

Is het altijd nodig om schade te restaureren? Als schade niet snel verergert en het digitaliseren niet belemmert, kun je ervoor kiezen om niks te doen. Misschien hoort schade er gewoon bij. Hoe erg is schade aan een boekband, als de tekst gewoon leesbaar is? En biedt de aanwezige schade ons niet andere informatie, over het gebruik en over de geschiedenis van het object? Schade restaureren kan geschiedvervalsing zijn. Je wist sporen uit die een verhaal vertellen. Het is nu lastig te bepalen welke objecten of informatie voor toekomstig onderzoek belangrijk zijn. Dat geldt ook voor de aanwezige schade. Laten we daarom terughoudend zijn en niet zonder meer alles restaureren.<

*Miluska Dorgelo is
communicatiemedewerker
Metamorfoze bij de Koninklijke
Bibliotheek.*

HOGER ONDERWIJS

Digitale scoringsrubriek informatievaardigheden

Ongeveer een jaar geleden (15 september 2016) promoveerde Jos van Helvoort op een proefschrift over het beoordelen van informatievaardigheden in het hoger onderwijs. In het proefschrift stond de door hem ontwikkelde 'scoringsrubriek voor informatievaardigheden' centraal. In IP 7 / 2016 keek Van Helvoort terug op de uitkomsten van zijn onderzoek en blikte hij vooruit naar het toekomstige gebruik van de scoringsrubriek.

Een van de mogelijkheden die een brede acceptatie door docenten zou stimuleren, was volgens hem een digitale variant die ook makkelijk kan worden aangepast als vakdocenten daar behoefte aan hebben. 'Samen met collega Stefan Tax heb ik daar aan gewerkt,' vertelt Van Helvoort. 'Het resultaat – een digitaal invulformulier in pdf – is sinds kort beschikbaar. De digitale scoringsrubriek voor informatievaardigheden is te downloaden op de bibliotheekpagina van De Haagse Hogeschool.'

Wat zijn de voordelen van het digitale formulier? Van Helvoort noemt er drie:

- > het gemak waarmee docenten (of studenten onderling) vanaf hun computer feedback kunnen geven en deze kunnen versturen via e-mail;
- > de mogelijkheid om met behulp van Adobe Acrobat XI Pro de ingevulde data uit een set van formulieren te exporteren naar Excel en deze data te gebruiken voor verdere analyse;
- > aansluiting bij de trend om online leren en meer traditionele vormen van onderwijs met elkaar te combineren ('blended learning').

Tot slot is er ook een Engelstalige variant van de digitale scoringsrubriek beschikbaar. 'Deze versie heb ik afgelopen september gepresenteerd op de European Conference on Information Literacy in Saint-Malo,' aldus Van Helvoort. Het abstract daarvan is te vinden in de conference proceedings.

Beoordeling informatievaardigheden 1-100 versie 3.2.1 (2017-04-10)

Betreft assignment:	
Datum / versie:	Studentnummer:
Naam student:	E-mailadres student:
Beoordelaar:	
Tijdbesteding (minuten):	Eindoordeel (V/O):

Samenvatting bevindingen beoordelaar:

Onderdeel: studentproduct	Beoordeling
Orientatie op het onderwerp	0 - Niet beoordeeld
Bronnenoverzicht / Literatuurlijst	0 - Niet beoordeeld
Kwaliteit van de gebruikte primaire informatiebronnen (boeken, artikelen, websites)	0 - Niet beoordeeld
Bronverwijzingen in de tekst	0 - Niet beoordeeld
Verwerking van relevante informatie tot nieuwe kennis en/of inzichten	0 - Niet beoordeeld

Onderdeel: procesverslag / zoekstrategie

Zoektermen	0 - Niet beoordeeld
Gebruik van diverse secundaire informatiebronnen	0 - Niet beoordeeld
Totaal	0
Cijfer	0.0

 Op dit werk is een Creative Commons licentie van toepassing:
Naamsvermelding - Niet commercieel - Gelijk delen
Jos van Helvoort - De Haagse Hogeschool

Verder lezen

- > De digitale scoringsrubriek voor informatievaardigheden: zie tinyurl.com/yasx6sta.
- > Engelstalige variant van de digitale scoringsrubriek: zie tinyurl.com/ybfm867a.
- > Van Helvoort, J. (2016). Informatievaardigheden: constructie, evaluatie en toekomst van een scoringsrubriek. *InformatieProfessional (IP)*, 2016 (7), 18-19.
- > Van Helvoort, J. & Tax, S. (2017). Digitization of a scoring rubric for information literacy. *European Conference on Information Literacy*. Saint-Malo, France. 18-21 September 2017.
- > Proefschrift: hdl.handle.net/11245/1.539501

IPLINGO

PeaceTech

Door: Edwin Mijsbergen

Heb je al gehoord van Tarjimly? Dat is een simpele, maar zeer doeltreffende chatbot voor Facebook Messenger, die vluchtelingen over heel de wereld in verbinding brengt met de bewoners van het gebied waarnaar ze zijn gevlucht. De bot stelt de lokale bevolking in staat als gids en tolk te fungeren voor de vluchtelingen in hun nieuwe leefomgeving. De chatbot werd in januari van dit jaar gelanceerd door een paar programmeurs van het Massachusetts Institute of Technology. Binnen 24 uur na de lancering meldden 1000 mensen zich aan als vrijwilliger.

In het artikel dat ik las over deze tool werd de software bestempeld als PeaceTech: technologie die wordt ingezet voor humanitaire doeleinden en – uiteindelijk – voor een vreedzamere wereld. Tarjimly blijkt niet op zichzelf te staan. Er zijn inmiddels vele voorbeelden van PeaceTech. Een aantal daarvan worden verzameld (onder meer op

de PeaceTech Wiki) en ondersteund door het Peace Tech Lab, een project van het United States Institute of Peace (USIP). Dit project zet technologie, media en (big) data in om mensen en gemeenschappen te helpen die in een conflict verwickeld zijn. Zo is er bijvoorbeeld steun voor Irakese jongeren die een peacebuilding tv-programma maken, worden er workshops gegeven in conflictgebieden om lokaal technologie in te zetten om de vrede te herstellen en ontwikkelen ze data-analyse-tools om conflicten te doorgronden.

'Vredetechnologie' lijkt aan terrein te winnen. Via Google stuitte ik ook op een document met de titel *Voorstel Hague Innovation Hub* en als ondertitel *Den Haag als dé broedplaats voor bedrijvigheid en innovatie op het snijvlak van ICT, vrede en recht*. In dat document worden talloze voorbeelden aangehaald. De Duitse provincie Beieren financiert sinds augustus 2015

acht voltijdinnovators voor het World Food Programme. Het Oxford Internet Institute ging in 2016 van start met een initiatief op het snijvlak van ontwikkelingsvraagstukken en big data. En in Genève heeft in 2015 een hackathon plaatsgevonden in samenwerking met CERN en UNO-

CHA, ter bevordering van innovatie op het gebied van humanitaire hulp. We gaan hier zeker nog meer van horen. <

Edwin Mijsbergen is redacteur van IP en freelance informatiespecialist.

Maarten van Veen en Kees Westerkamp | Deskresearch; informatie vinden en kritisch beoordelen | Amsterdam | Pearson → 2017 | ISBN 9789043026789 | € 29,50

VINDEN EN BEOORDELEN VAN INFORMATIE

Derde editie 'Deskresearch' verschenen

Bij Pearson Education is onlangs de derde editie van *Deskresearch* van Maarten van Veen en Kees Westerkamp verschenen. In het boek staat het vinden en beoordelen van informatie en literatuur centraal die studenten nodig hebben voor projectopdrachten, stageverslagen en afstudeeropdrachten.

Dit studieboek voor hbo-studenten verscheen voor het eerst in 2007 en kende sindsdien diverse herdrukken. 'Nadat het boek in 2010 met een tweede editie was herzien, was het eind 2016 hoogste tijd voor een nieuwe editie,' zegt Westerkamp. 'We hebben het hele boek onder handen genomen. Zo zijn de beschreven databan-

ken en andere zaken geactualiseerd. Verder hebben we de tekst op verzoek van docenten en studenten ook iets ingekort. Het boek telt nu 166 pagina's. Onder anderen Albert Boekhorst en Jos van Helvoort hebben het aangepaste manuscript beoordeeld.'

'Deskresearch wordt binnen het hbo en mbo door diverse communicatie-, marketing-, media-, economie- en managementopleidingen gebruikt,' aldus Westerkamp. 'Bij het boek hoort ook toegang tot MyLab, de digitale leeromgeving van Pearson waarbinnen studenten kunnen oefenen met het studiemateriaal en docenten hun lessen vooraf kunnen klaarzetten.' <

Frank Huysmans

COLUMN

Geraffineerde wetenschap

Als *big data* de olie van de eenentwintigste eeuw is, is *data science* de nieuwe raffinaderij. Je ziet ze uit de grond schieten, de *data science*-opleidingen. Wat het precies is, die datawetenschap, is onduidelijk. De Engelstalige Wikipedia houdt het (momenteel!) op een interdisciplinair veld met wetenschappelijke methoden, processen en systemen waarmee kennis en inzichten uit (on)gestructureerde data kunnen worden gehaald. Nu is het niet per se een nadeel dat de datawetenschap nog op zoek is naar haar identiteit. Vele wetenschappen zijn voortgekomen uit zo'n vage beginfase. Kennis en methoden uit diverse disciplines worden op een nieuw verschijnsel toegepast. Er ontstaat een 'interdisciplinair veld'. Neem de communicatiewetenschap. Toen ik het tussen 1988 en 1992 studeerde, begon het net van een veld in een discipline te veranderen. Kernvraag was wat de invloed van media op individuen, de samenleving en de cultuur was. In de jaren zestig en zeventig stortten psychologen, sociologen, politicologen, tekstwetenschappers en zo nog wat specialismen zich elk vanuit hun eigen benadering op dit vraagstuk. Langzaam groeiden ze naar elkaar toe. Er ontstonden vakgroepen, tijdschriften, congressen en – dán heb je het echt gemaakt als discipline – een eigen code in de bibliotheekthesaurus. Over een jaar of twintig zal *data science*

'Berg je theorieën maar op. De waarheid zal uit de data tot u komen'

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

dus ook wel een discipline zijn en weten we wat het 'is'. Toch kan ik enige twijfel niet onderdrukken. Die twijfel is ontstaan toen ik een artikel las van Chris Anderson, de auteur van de wereldwijde bestseller *The Long Tail*. In 2008 schreef hij voor *Wired* een artikel onder de titel *Het einde van theorie: hoe de*

datavloed de wetenschappelijke methode overbodig maakt. Door krachtige algoritmes op gigantische databestanden los te laten, betoogt Anderson, zullen we in de toekomst geen theorieën en methoden meer nodig hebben. Je laat gewoon de computer zijn werk doen en je vindt dingen waar wetenschappers nooit op zouden zijn gekomen. Oftewel: berg je theorieën maar op. De waarheid zal uit de data tot u komen.

Kijk, toen was Anderson mij dus kwijt. Natuurlijk kun je uit *big data* opmerkelijke verbanden en patronen destilleren. Maar zonder een theorie of model – een samenhangend verhaal – weet je niet wat die verbanden nu eigenlijk zeggen. In mijn Twitter-tijdlijn komen elke dag grafieken voorbij waarbij ook mijn eerste reactie is: hé, maar dat is interessant! Dan doemt de volgende opmerkelijke grafiek op en is de vorige alweer vergeten.

Het gaat om de context: het bredere verhaal waarin al die feiten en verbanden zin krijgen doordat ze met elkaar een samenhangend relaas vormen. Daarvoor blijven nodig: theorieën, modellen, hypothesen en verklarende statistiek. Ook de datawetenschap kan het niet met data alleen. Ook zij zal uit die data via informatie tot kennis moeten komen – en laten we hopen: tot wijsheid. <

Mediaservice

Bij Ingressus Mediaverwerking kunt u elke gewenste publicatie bestellen voor uw collectie of organisatie.

Deze leveren wij met catalogusrecord of eventueel zelfs volledig uitleenklaar.

Met deze wijze van uitbesteding bieden wij u de mogelijkheid tot efficiënter werken, waarbij de kwaliteit van uw vertrouwde dienstverlening behouden blijft.

010 206 02 60 | info@ingressus.nl | www.ingressus.nl

Nieuwsgierig geworden? Kijk nu op boekhandel.ingressus.nl

INGRESSUS

www.ingressus.nl